

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและขอเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ และมุ่งเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างผู้ที่มี เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และสาขาวิชาที่สอนหรือสาขาวิชาเอกที่เรียนที่ต่างกันของกลุ่มประชากรแต่ละกลุ่มนี้คาดว่าจะมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันหรือไม่ ผลงานวิจัยนี้จะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของชาติในทุกระดับ และเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อศาสตร์สาขาพื้นฐานการศึกษาทางปรัชญาต่อไป

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการที่ทำการสอนหรือเข้ารับการศึกษาอบรมอยู่ในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือทั้ง 8 วิทยาลัย โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้วิทยาลัยครูเชียงราย วิทยาลัยครูเชียงใหม่ วิทยาลัยครูพินุลสงคราม และวิทยาลัยครูนครสวรรค์ ได้อาจารย์ 253 คน นักศึกษา 240 คน และครูประจำการ 220 คน รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร 713 คน แจกแบบสำรวจไป 713 ฉบับ ได้รับคืนมาและมีความสมบูรณ์นำมาใช้ในการวิจัย 634 ฉบับ โดยเป็นแบบสำรวจของอาจารย์ 189 ฉบับ นักศึกษา 232 ฉบับ และครูประจำการ 213 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 74.73 96.66 และ 96.81 ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสำรวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สํารวจสถานภาพของผู้ตอบแบบสํารวจ เป็นแบบสํารวจแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 สํารวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ ลัทธิสํารัตถนิยม ลัทธิ-
นिरันทรนิยม ลัทธิพิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอรรถิภาวนิยม เป็นแบบสํารวจแบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและได้ขอให้อาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือ
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลรวมทั้งเป็นผู้ประสานงานในการทวงถามและ
ติดตามเก็บข้อมูลที่ยังไม่ได้รับคืน

วิธีวิเคราะห์และเสนอข้อมูล

แบบสํารวจที่รวบรวมมาได้ผู้วิจัยได้นำมาตรวจและวิเคราะห์โดยการหาค่าสถิติดังนี้คือ

1. ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสํารวจ วิเคราะห์โดยการหาความถี่และ
การร้อยละ
2. แนวความคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ
วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจำแนกตามตัวแปร สถานภาพความเป็น
อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน สาขาวิชาที่สอน
หรือสาขาวิชาเอกที่เรียนโดยใช้การทดสอบค่า ที (t-test) ในกรณีที่มีตัวแปร 2 ตัว หรือการ
วิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ในกรณีที่มีมากกว่า 2 ตัวแปร และ
เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วย S-test ของ Scheffé

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของศูนย์คอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย แล้วเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางและการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

ก. อาจารย์ อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีจำนวน 189 คน เป็นชายมากกว่าหญิง ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี รองลงไปที่คือมีอายุเกิน 40 ปี ไม่มีอาจารย์ที่อายุต่ำกว่า 20 ปี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ในด้านสาขาวิชาที่สอนปรากฏว่ามีจำนวนอาจารย์ใกล้เคียงกัน

ข. นักศึกษา นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีจำนวน 232 คน เป็นหญิงมากกว่าชาย นักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงไปที่คือมีอายุต่ำกว่า 21 ปี และไม่มีนักศึกษาที่มีอายุเกิน 40 ปี นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน ในด้านสาขาวิชาเอกที่เรียน ส่วนใหญ่เรียนอยู่ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ค. ครูประจำการ ครูประจำการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีจำนวน 213 คน เป็นชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง 21-40 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงไปที่คืออายุระหว่าง 31-40 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่า 10 ปี ครูประจำการที่เรียนวิชาเอกในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด ส่วนครูประจำการที่เรียนวิชาเอกในสาขาครุศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2. แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ สรุปได้ดังนี้ คือ

อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการต่างมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม นอกจากนี้ยังพบว่าอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัตถิภาวนิยม อยู่ในระดับสูง แต่มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมและนิรันตรนิยมอยู่ในระดับปานกลาง

3. เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาทั้ง 5 ลัทธิ ระหว่างอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ พบว่าต่างก็มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญดังนี้ คือ

ก. อาจารย์มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างจากนักศึกษา และครูประจำการอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิสารัตถนิยม โดยอาจารย์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมต่ำกว่านักศึกษาและครูประจำการ แต่ในลัทธิอื่นอีก 4 ลัทธิไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ข. นักศึกษามีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างจากครูประจำการอย่างมีนัยสำคัญ
ในลัทธิปฏิรูปนิยม โดยนักศึกษามีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมสูงกว่าครูประจำการ แต่ใน
 ลัทธิอื่นอีก 4 ลัทธิไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

4. เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ จำแนกตาม เพศ อายุ
ประสบการณ์ในการทำงานและสาขาวิชาที่สอน สรุปผลได้ดังนี้ คือ

ก. เพศ อาจารย์ที่มีเพศต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 ที่ระดับ .05 ในลัทธิสารัตถนิยม และพิพัฒนาการนิยม และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01
 ในลัทธิปฏิรูปนิยม โดยอาจารย์ชายมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิพิพัฒนาการนิยม และ
 ลัทธิปฏิรูปนิยมสูงกว่าอาจารย์หญิง แต่ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิรัตนนิยม
 และลัทธิอัตถิภาวนิยม

ข. อายุ อาจารย์ที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 ในทุกลัทธิ

ค. ประสบการณ์ในการทำงาน อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันพบว่า
 แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยม โดย
 อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิ
 อัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

ง. สาขาวิชาที่สอน อาจารย์ที่สอนสาขาวิชาต่างกันพบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา
 ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน 4 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิรัตนนิยม ลัทธิพิพัฒนาการนิยม และ
 ลัทธิอัตถิภาวนิยม โดยที่อาจารย์ที่สอนในสาขาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยมและ
 ลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และมีแนวคิดโน้มไป
 ทางลัทธิสารัตถนิยมและลัทธิรัตนนิยมต่ำกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ส่วนอาจารย์
 ที่สอนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับอาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์มีแนวคิดทาง
 ปรัชญาการศึกษาไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

5. เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษา จำแนกตาม เพศ อายุ
ประสบการณ์ในการทำงาน และสาขาวิชาเอกที่เรียน สรุปผลได้ดังนี้ คือ

ก. เพศ นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

ข. อายุ นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิอรรถิภาวนิยม โดยนักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอรรถิภาวนิยมสูงกว่านักศึกษามีอายุ 21 - 30 ปี และ 31 - 40 ปี ส่วนนักศึกษามีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี กับอายุ 31-40 ปี พบว่ามีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

ค. ประสบการณ์ในการทำงาน นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในลัทธิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอรรถิภาวนิยม โดยนักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานและนักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิทั้ง 3 นี้สูงกว่านักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานสูงกว่า 10 ปี ส่วนนักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานกับนักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี พบว่ามีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ง. สาขาวิชาที่เรียน นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

6. เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของครูประจำการจำแนกตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และสาขาวิชาที่เรียน สรุปผลได้ดังนี้คือ

ก. เพศ ครูประจำการที่มีเพศต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

ข. อายุ ครูประจำการที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญในทุกลัทธิ

ค. ประสบการณ์ในการทำงาน ครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิรัตนนิยม โดยครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไปมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิรัตนนิยมสูงกว่าครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี

ง. สาขาวิชาเอกที่เรียน ครูประจำการที่เรียนสาขาวิชาเอกต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน 2 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม และลัทธิรัตนนิยม โดยครู

ประจำการที่เรียนในสาขาครุศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมและนิตนตรนิยมต่ำกว่าครูประจำการที่เรียนในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ส่วนครูประจำการที่เรียนในสาขาครุศาสตร์กับครูประจำการที่เรียนในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และครูประจำการที่เรียนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับครูประจำการที่เรียนในสาขาวิทยาศาสตร์ไม่พบว่ามีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดทางค่านปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ

การวิจัยครั้งนี้พบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยมในระดับสูง และโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมและนิตนตรนิยมในระดับปานกลาง โดยโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมในระดับสูงกว่าลัทธิอื่นอีก 4 ลัทธิ ผลการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับผลการวิจัยที่ได้อ้างถึงในบทที่ 2 กล่าวคือ วัชร กระจุกงาม ได้วิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลางมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาในกลุ่มเสรีนิยม (ลัทธิพัฒนาการนิยมและปฏิรูปนิยม) สมพงษ์ สิงห์ผล วิจัยพบว่านักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม รัชณี ทิมเส็นีย์ วิจัยพบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูภาคใต้โน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมเช่นกัน ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศนั้น แกรี เรย์ ฟูลเลอร์ (Gary Ray Fuller) ได้วิจัยพบว่านักศึกษาและครูประจำการที่เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมอยู่ในมหาวิทยาลัยโอเรกอนมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมสูงกว่าลัทธิสารัตถนิยม และ โมฮัมเหม็ด อาเหม็ด โคเรียม (Mohamed Ahmed Koriem) วิจัยพบว่านักศึกษาอียิปต์และนักศึกษามอริโก้นมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมและอัตถิภาวนิยม ซึ่งเป็นปรัชญาแม่บทของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม และปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมสูงกว่าลัทธิจิตนิยมและวัตถุนิยม ซึ่งเป็นปรัชญาแม่บทของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมและนิตนตรนิยม

การที่อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยมอยู่ในระดับสูง ย่อมมีเหตุผลสนับสนุน

สนุนขอคนพบคั้งกล่าวอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งจะได้อภิปรายเป็นลำดับไปดังนี้

ก. ลัทธิพัฒนาการนิยม การที่อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมในระดับสูงอาจเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้คือ

1) อิทธิพลของระบบคุณค่าในสังคมไทย พัฒนาการนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีแนวคิดพื้นฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่มองชีวิตมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ และมนุษย์ก็อยู่ในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลง ความรู้คือสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้นำมาปฏิบัติแล้วได้ผล คุณค่าไม่ได้ เป็นสิ่งที่มียอยู่แล้วแต่ถูกสร้างขึ้นมาจากกระบวนการทดลองและทดสอบ สิ่งที่มีคุณค่าสำหรับคนหนึ่งอาจไม่มีคุณค่าสำหรับอีกคนหนึ่ง คุณค่าจึงมีลักษณะ เป็นอัตนัย คือยึดตัวผู้ปฏิบัติเป็นเครื่องตัดสินความถูกต้องดีงาม หลักการใดนำมาปฏิบัติแล้ว เกิดประโยชน์ หลักการนั้นย่อมนับว่ามีคุณค่า ถ้าปฏิบัติแล้วไม่เกิดผลก็จะได้ไม่ได้รับการยอมรับ สังคมไทยมีความโน้มเอียงในเชิงปฏิบัติดังกล่าวมาแล้ว พิจารณาได้จากโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่มีลักษณะอ่อนตัว (Dynamic) ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวสามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ภายนอกได้ง่าย และมีลักษณะประสานประโยชน์¹ ลักษณะดังกล่าวนี้จะเนื่องมาจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบเกษตรกรรมเขตร้อน ซึ่งเป็นอาชีพที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ต้องอาศัยพลังทางธรรมชาติคือ ดินฟ้าอากาศซึ่งมีความแปรปรวนไม่แน่นอน และขึ้นอยู่กับพลังทางสังคมคือความเปลี่ยนแปลงของตลาดที่ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้คนไทยขาดเสถียรภาพในการดำรงชีวิตสภาพดังกล่าวอาจสร้างทัศนคติของคนไทยให้เป็นแบบปฏิบัตินิยมโดยจะยอมรับความรู้หรือการกระทำใดๆ ก็ต่อเมื่อเห็นว่าได้ประโยชน์โดยตรงต่อตนเองเท่านั้น² ลักษณะดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่ในตัวครูเช่นกัน เห็นได้จากงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ที่พบว่าครูไทยนั้นมีความ

¹ เอกวิทย์ ฌ กลาง, "เอกลักษณ์ไทยที่ผลต่อการรักษาความมั่นคงของชาติ,"

ครูปริทัศน์ 4(พฤศจิกายน, 2520) : 12.

² แฟรงซ์ แกงกอล์ฟ ไชม์ และคณะ, คู่มือนักพัฒนา : วิธีการทำงานกับเกษตรกรไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 24.

สามารถในการปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นนำมาสู่สิ่งที่ 1
ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยม

2) อิทธิพลของระบบคุณค่าในศาสนา ศาสนาเป็นทั้งสถาบันและองค์การทางสังคม
บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของศาสนาก็คือ เป็นพื้นฐานปรัชญาของบุคคล คนไทยมีพุทธศาสนาเป็น
ศาสนาประจำชาติ และได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนามานานหลายศตวรรษ พุทธศาสนาจึงมีอิทธิพล
ต่อระบบความเชื่อ ค่านิยม ของคนในสังคมไทย และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ทัศนคติ ของคนไทยเป็น
อย่างมาก คำสอนในพุทธศาสนาจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดปรัชญาชีวิตของคนไทย² พุทธศาสนามี
แนวคิดที่สอดคล้องกับลัทธิพัฒนาการนิยมอยู่หลายประการ เช่น ให้ความสำคัญกับเรื่องประสบ
การณ์ และการปฏิบัติ พระศาสนโสภณ ได้กล่าวว่าพุทธปรัชญามีลักษณะเป็นปฏิบัตินิยม ดังพระธรรม
บทที่ว่า พระพุทธธรรมเป็น "...สนทฺฐโร อกาลโก... ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้
มาดู ควรยอมเข้ามาใส่ใจ และวิญญูชนทั้งหลายพึงจะรู้เฉพาะตน ด้วยการปฏิบัติให้เข้าถึงธรรม
นั้น"³ นอกจากนี้การเน้นในเรื่องการปฏิบัติก็ยังเข้าได้กับเอกลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ประกอบด้วย

¹ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, "ปัญหาของครูนวัตกรรมการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่าง
แนวความคิดต่ออาชีพครูกับแบบของพฤติกรรม," วารสารวิจัยทางการศึกษา 8 (มิถุนายน 2521):
3 - 11.

² สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์, "การศึกษาวัฒนธรรมการเมือง และพื้นฐานบางแง่ของวัฒนธรรม
ไทย, ใน ลิขิต ธีรเวคิน, บรรณาธิการ, การพัฒนาการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา,
519), หน้า 316.

³ พระศาสนโสภณ, ผู้รวบรวมและผู้แปล, สวคมนต์แปล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2522), หน้า 82.

3 ขั้นตอน คือ ปรียติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ¹ ในกาลามสูตรพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแนะนำมิให้เชื่อถือสิ่งใดโดยง่าย ไม่ว่าจะมาจากแหล่งความรู้ใด แต่ให้พิจารณาจากผลการปฏิบัติว่าถ้าเข้าไปปฏิบัติแล้วจะเป็นคุณหรือโทษ และให้ความสุขหรือทุกข์ นอกจากนี้ในลัทธิพัฒนาการซึ่งมีความเชื่อในเรื่องของความเปลี่ยนแปลง มองชีวิตว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแล้วยังเข้ากันได้กับแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงให้หลักคำสอนไว้ว่าสิ่งต่างๆ ทั้งหลายอยู่ในสภาวะของสายธารแห่งการต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง (State of Flux and Transformation) ไม่มีสิ่งใดแน่นอนตายตัว และเข้าได้กับหลักอนิจจังซึ่งถือว่าทุกสิ่งในโลกไม่ว่าวัตถุหรือจิตใจเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงไม่ถาวร ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ คือตกอยู่ในกระบวนการ 3 ประการคือ อุปะทะ-เกิดขึ้น ฐิติ-ตั้งอยู่ และชยะหรือวยะ-ดับไป แล้วเกิดขึ้นใหม่ตราบเท่าที่ยังมีเหตุปัจจัยอยู่³ จากความสอดคล้องกันดังกล่าวจึงน่าจะเชื่อว่าแนวคิดที่โน้มไปทางลัทธิพัฒนาการของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือในส่วนหนึ่งย่อมเป็นผลมาจากพุทธศาสนา

¹ ปรียติ หมายถึง แง่ทฤษฎี หรือ เป็นแง่ของหลักคำสอนที่พุทธศาสนิกชนควรต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจใหญ่ถ่อง

ปฏิบัติ หมายถึง การลงมือปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่ได้รับรู้ เรียนรู้ มาจากในภาคปรียติ

ปฏิเวธ หมายถึง การได้บรรลุผลที่ได้รับผลสมจริง สำเร็จหลังจากได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว

² พระไตรปิฎก 20/505/214-215 (ในการอ้างพระไตรปิฎกจะใช้ระบบที่นิยมกันคือ เล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่างเช่น 20/505/214 ก็หมายถึงพระไตรปิฎกเล่มที่ 20 ข้อ 505 หน้า 214)

³ แสง จันทร์งาม, ศาสนวิทยา (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร), หน้า 173.

3) อิทธิพลของแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจากต่างประเทศ ลัทธิพัฒนาการนิยม เป็นปรัชญาการศึกษาที่เริ่มต้นในสหรัฐอเมริกาและไคนท์หลายไปทั้งยุโรปและอเมริกาในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20¹ แนวคิดนี้ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยเนื่องจากการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติทำให้มีการนำลัทธิพัฒนาการนิยมมาทดลองใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2493 ที่จังหวัดฉะเชิงเทราในโครงการทดลองการศึกษาระยะ 5 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับยูเนสโก และจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในปี พ.ศ. 2494 มูลนิธิฟูไลบรท์ได้เริ่มให้ทุนการศึกษาแก่ประเทศไทย² นอกจากนี้ยังมีสถาบันอื่นๆ ที่ให้ทุนคนไทยไปศึกษาทำงานในสหรัฐอเมริกา เช่น คณะกรรมการวิเทศกิจประจำประเทศไทย (Untied State Operation Mission หรือ USOM) ได้ให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคแก่การศึกษาไทยทุกระดับในระยะ 10 ปี ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2495-2505 ได้จัดส่งนักการศึกษาไทยไปศึกษาทำงาน 486 คน ส่งผู้เชี่ยวชาญมาปฏิบัติงานในประเทศไทย 285 คน เป็นต้น ผลกระทบของโครงการต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาดูได้จากตัวเลขนักเรียนไทยที่ไปศึกษาอบรมในสหรัฐอเมริกามีถึง 8,000 คน (นับถึงเดือนมีนาคม 2517) ในจำนวนนี้ได้รับปริญญา 1,500 คน หรือเมื่อพิจารณาแล้วหนึ่งในสี่คนของข้าราชการพลเรือนไทยตั้งแต่ระดับชั้นตรีถึงชั้นพิเศษ ล้วนได้ไปศึกษาต่อและฝึกอบรมในสหรัฐอเมริกามาแล้ว³ บุคคลเหล่านี้ต่างก็ได้รับแนวคิด

¹ รัตน์า ตุงคสวัสดิ์, ความสำคัญของพื้นฐานการศึกษาทางสังคม: เอกสารประกอบการบรรยายวิชาพื้นฐานการศึกษาทางสังคม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 4 (อค์สำเนา).

² กรมวิชาการ, วิวัฒนาการในการจัดการศึกษาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2475-2498 (สระบุรี : ปากเพรียวการช่าง 2, 2499), หน้า 14 - 15.

³ Laurence C. Stifel, "Technocrate and Modernization in Thailand" บทความเสนอต่อที่ประชุมประจำปีของ Association for Asian Studies, San Francisco, March 24, 1975. ใน ปีเตอร์ เอฟ.เบลล์, "สังคมไทยในสายตาฝรั่ง : ว่าด้วยการเมืองของทุนศึกษาวิจัยอเมริกัน" แปลโดย ศรีภรดา, เศรษฐศาสตร์การเมือง (กันยายน-พฤศจิกายน, 2525) : 6.

ทางการศึกษามาจากอเมริกาซึ่งเป็นธรรมชาติของผู้เรียนโดยทั่วไป เมื่อเรียนจากที่ใดก็ย่อมได้รับความคิดจากสถานศึกษา และได้รับเอาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจากประเทศที่ตนเรียนมา¹ บุคคลดังกล่าว เมื่อกลับมาจึงได้พยายามเผยแพร่แนวความคิดทางการศึกษาที่ได้รับมาให้แพร่หลายออกไปด้วยวิธีต่างๆ เช่น การจัดทำวารสาร "ศูนย์ศึกษา" จัดตั้งสมาคมศูนย์ศึกษาซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย (The Education Society of Thailand) ขึ้น ในบรรดามุคคัลดังกล่าว คร.สาโรช บัวศรี ถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการนำเอาแนวคิดทางลัทธิพัฒนาการนิยม ของ จอห์น ดิวอี้ เข้ามามีอิทธิพลต่อบทบาทการศึกษาของไทย การก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นในปีการศึกษา 2497 ก็ได้ยึดปรัชญาของ จอห์น ดิวอี้ เป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากการใช้นิยามการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ ที่ว่า "การศึกษาคือความเจริญงอกงาม" เป็นคติของสถานศึกษา นอกจากนี้ คร.สาโรช บัวศรี ยังได้เขียนบทความและได้บรรยายแนวคิดทางการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม เผยแพร่ออกไป ทั้งในสถาบันและนอกสถาบันเป็นระยะตลอดมา การดำเนินงานของวิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้น ได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาภายใต้สัญญาอันเกี่ยวเนื่องกันนั้นนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้แนวคิดลัทธิพัฒนาการนิยม เข้ามามีบทบาททางการศึกษาของไทย เพราะนอกจากจะให้ความช่วยเหลือเรื่องเงิน เครื่องมือ และอุปกรณ์แล้ว ยังให้ทุนการศึกษาครูงานแก่ครูอาจารย์ในสถาบันนี้ รวมทั้งในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย บุคคลที่ได้รับการศึกษาในระยะดังกล่าวนี้ ได้กลับมาปฏิบัติหน้าที่ในวงการฝึกหัดครู ผลิตครู อาจารย์ และนักศึกษาออกไปเป็นจำนวนมาก ผู้สอนในสถาบันฝึกหัดครูซึ่งได้ขยายเพิ่มขึ้นในระยะหลังๆ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู ส่วนใหญ่ก็เป็นผลผลิตของวิทยาลัยวิชาการศึกษาและคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเหตุนี้ลัทธิพัฒนาการนิยมจึงมีอิทธิพลแผ่ออกไปในทุกระดับ และทุกประเภทของการศึกษาในประเทศไทย

¹ สุกใจ เหล่าสุนทร, ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2517), หน้า 97.

4) อิทธิพลของระบบคุณค่าที่มีอยู่ในการจัดการศึกษา ลัทธิพัฒนาการนิยมเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการศึกษาไทยตั้งแต่ในช่วงแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494¹ ซึ่งเป็นสมัยที่เริ่มมีการพัฒนาการศึกษา หลังจากมีการนำเอาลัทธิพัฒนาการนิยมมาใช้ในโครงการทดลองเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปรับปรุงการศึกษาระดับต่างๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความร่วมมือของยูเนสโกที่จังหวัดฉะเชิงเทราที่เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2493 แล้ว ก็ทำให้แนวคิดนี้แพร่หลายออกไป ในปี พ.ศ. 2498 จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาใหม่เฉพาะประถมปีที่หนึ่ง โดยมุ่งที่จะดำเนินตามหลักการศึกษาระบบพัฒนาการนิยม แต่หลังจากใช้หลักสูตรนี้ไม่นานนักพบว่า มีปัญหามากมายประการทั้งในด้านการเรียนการสอน และปัญหาอื่นๆ จึงได้ประกาศยกเลิกไปและกลับมาใช้หลักสูตรแบบเดิมในปีเดียวกัน² ในแผนการศึกษาชาติฉบับต่อมาคือฉบับพุทธศักราช 2503 จะเห็นแนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยมได้จากจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาเอกลักษณ์บุคคล เน้นการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย และความรับผิดชอบของบุคคลที่มีต่อสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้วิชาชีพ มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนโดยรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นต้น นอกจากนี้การจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมก็สะท้อนให้เห็นแนวคิดของลัทธิพัฒนาการนิยมได้เป็นอย่างดี

ในการปฏิรูปการศึกษาไทยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยเฉพาะเมื่อได้มีการประกาศแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 และต่อมามีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 นับได้ว่าเป็นการย้ำให้แนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยมหนักแน่นยิ่งขึ้น เพราะถ้าพิจารณาหลักสูตรทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษาแล้วจะเห็นว่าหลักการเนื้อหาสาระตลอดจนกระบวนการการเรียนรู้มีบางส่วนที่สอดคล้องกับลัทธิพัฒนาการนิยม อาทิ เช่น ความเชื่อที่ว่า การจัดการศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ต่อเนื่องตลอดชีวิต (Continual Reconstruction of Experience) และการศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต รูปแบบของหลักสูตร

¹ วุฒิชัย มูลศิลป์, "สองศตวรรษของการศึกษาไทย;" สภาการศึกษาแห่งชาติ 4(เมษายน - พฤษภาคม, 2525) : 32.

² ภาควิชาบริหารการศึกษา, นโยบายการจัดการศึกษาและโครงการศึกษาของไทย (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 62 (อัครสำเนา)

เป็นหลักสูตรแบบประสบการณ์หรือกิจกรรม ในกระบวนการเรียนการสอนก็ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยจัดให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น เน้นการทำงานร่วมกันมากกว่าการแข่งขันกัน จะเห็นได้ว่าสิ่งต่างๆ ดังกล่าวอยู่ในขอบข่ายของแนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยมทั้งสิ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการที่อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมในระดับสูงนั้น ส่วนหนึ่งก็น่าจะเป็นผลมาจากแนวคิดดังกล่าวเป็นระบบคุณค่าที่มีอยู่ในลักษณะนิสัยคนไทยอยู่แล้ว โดยส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากพุทธศาสนาจึงทำให้รับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาการนิยมจากต่างประเทศได้ง่าย นอกจากนี้อิทธิพลของการถ่ายทอดแนวคิดจากสถาบันการศึกษาและครูสอนและจากระบบคุณค่าที่มีอยู่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งใช้ติดต่อกันมาเป็นเวลาเกือบ 20 ปี และจากแผนการศึกษาชาติฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2520 ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำแผนการศึกษาไปใช้ เช่น ครู อาจารย์ และผู้ที่ได้รับการศึกษาภายใต้แผนการศึกษา ดังกล่าว คือ นักเรียน นักศึกษามีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าทั้งผู้สอนคืออาจารย์ และผู้เรียนคือนักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมสูงสุดนั้น แม้จะยังสรุปไม่ได้ว่าเป็นผลที่ได้รับจากการถ่ายทอดแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจากสถาบันการศึกษาคือ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ หรือเป็นแนวคิดของผู้เรียนมาแต่เดิม เนื่องจากมิได้มีการศึกษามาก่อนว่ากลุ่มผู้เรียนดังกล่าวนี้มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปรัชญาการศึกษาใดก่อนที่จะเข้ามารับการศึกษาอบรมในวิทยาลัยครูภาคเหนือ และหลังจากเข้ารับการศึกษอบรมแล้วมีแนวคิดเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร แต่อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาและครูสอนก็เป็นตัวแปรที่สำคัญมากประการหนึ่งในการหล่อหลอมแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้เรียนดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการที่อาจารย์นักศึกษา และครูประจำการต่าง มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมส่วนหนึ่งก็น่าจะเป็นผลมาจากการถ่ายทอดแนวคิดความเชื่อของสถาบันการศึกษา คือ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ การทราบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของกลุ่มประชากรดังกล่าวย่อมเอื้อประโยชน์ในการที่จะส่งเสริมหรือเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคลากรดังกล่าว

ข. ลัทธิอัตถิภาวนิยม การที่อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดในลัทธิอัตถิภาวนิยมจัดอยู่ในระดับสูงนับพิจารณาได้ดังนี้ คือ

1) อิทธิพลจากระบบคุณค่าในสังคมไทย สังคมไทยมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดในลัทธินี้อยู่หลายประการ เช่น รักความเป็นไท รักความอิสระเสรี มีลักษณะเป็นปัจเจกชนนิยม (Individualistic)¹ ให้ความสำคัญกับความรู้สึกจึงจะเห็นได้จากค่านิยมที่มีลักษณะเป็นการปรุงแต่งทางสังคม (Social Cosmetics) เช่นการรักษาหน้าใจ ความเกรงใจ และความสุภาพ²

2) อิทธิพลจากระบบคุณค่าในศาสนา ลัทธิอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาในแนวมนุษยนิยมที่สนับสนุนศักดิ์ศรีและสิทธิของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง โดยถือว่าผู้เรียนเท่านั้นที่จะรู้ว่าตนเองควรจะเป็นอะไรและควรจะทำอย่างไร และจะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเลือกและตัดสินใจด้วย พุทธศาสนาก็มีลักษณะเป็นมนุษยนิยมเพราะไม่ใส่ใจในปัญหาอันลึกซึ้งทางอภิปราย ไม่สนใจในเทพเจ้าหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอกใดๆ สนใจแต่สุขทุกข์ในปัจจุบันของมนุษย์³ อีริค ฟรอม (Erich Fromm) ได้ยกให้พุทธศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของศาสนาแบบยกย่องคุณค่าของชีวิตมนุษย์ เขากล่าวว่า "...พุทธองค์เป็นบรมครูผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้แจ่ม ทานเรียกร่องใหม่มนุษย์ทุกคนให้เหตุผลของตนเพื่อพบความจริง..."⁴ นอกจากนี้พุทธศาสนายังเน้นปัจเจกบุคคล ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งสิ่งตั้งปวง (Man-Centered) และเป็นเจ้าของอำนาจแห่งตนเช่นเดียวกับลัทธิอัตถิภาวนิยม ดังที่พุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า "...เราบัญญัติโลก เหตุเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และปฏิบัติาเครื่องให้ถึงซึ่งความดับแห่งโลกใน

¹ John E. Embree, "Thailand : A Loosely Structural Social System," Thailand in Comparative : Cultural Report Series No.17 (New Heaven : Yale University, 1969), p.3.

² Herbert Phillips, Thai Peasant Personality : A Case Study of Bang Chan Villages, p. 349.

³ แสง จันทร์งาม, ศาสนวิทยา (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2521), หน้า 12.

⁴ Erich Fromm, Psychoanalysis and Religion (Yale University Press, 1961), p. 21.

อรรถภาพ อันมีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญาและใจนี้เท่านั้น" ¹ พุทธศาสนายังสอนให้คนเป็นนายตนเอง โดยเป็นผู้กระทำ (Active Being) ใช้เหตุผลในการคิด การกระทำและตัดสินใจด้วยตนเอง มิให้ลดตัวเองลงมาเป็นเพียงวัตถุหรือผู้ถูกกระทำ (Passive Being) โดยทำตามเจตจำนงของผู้อื่นคือ มิให้ขึ้นอยู่กับแรงภายนอกใจ ดังปรากฏตามคำสอนของพุทธเจ้าในกาลามสูตร หรือ เกสปตตสูตร ² ทั้งนี้เพราะในทัศนะของพุทธศาสนาถือว่าบุคคล เป็นผู้กำหนดชีวิตของตนเอง บุคคลจะเป็นอะไรและอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับกระทำของตน ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า " ... บุคคลไม่เป็นคนถ้อยเพราะชาติ ไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติ แต่เป็นคนถ้อยเพราะกรรม เป็นพราหมณ์เพราะกรรม) ³ และในคำสอนที่ว่า " ... โดยตัวเราเองที่ทำให้เราชั่ว โดยตัวเราเองที่ทำให้เรามีทุกข์ โดยตัวเราเองที่ทำให้เราละทิ้งไม่ทำชั่ว เราจะบริสุทธิ์ได้ก็เพราะตัวเราเอง.... " ⁴ ซึ่งสอนให้คนเป็นตัวของตัวเองและพึ่งตนเอง จะตรงกับหลักของอรรถิภาวนิยมที่มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นผลผลิตที่เขาสร้างขึ้นมาจากตนเอง มนุษย์จะเป็นอะไรไม่ได้เลยถ้าเขาไม่ทำมันขึ้นมา อีกประการหนึ่งกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาที่กล่าวว่า มนุษย์มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำหนด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย มนุษย์ทำกรรมอันใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักได้รับผลของกรรมนั้น ⁵ ก็ตรงกับหลักการเลือกอย่างมีความรับผิดชอบในลัทธิอรรถิภาวนิยม จากความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดทางพุทธศาสนากับแนวคิดในลัทธิอรรถิภาวนิยม ดังกล่าว จึงทำให้เห็นว่า การที่อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอรรถิภาวนิยมในระดับสูงนั้นส่วนหนึ่งย่อมเนื่องมาจากการที่แนวคิดทางลัทธิอรรถิภาวนิยมตรงกับแนวคิดที่กลุ่มประชากรได้รับจากพุทธศาสนาตนเอง

¹ พระไตรปิฎก, 21/46/59

² พระไตรปิฎก, 20/505/214 - 215

³ พระไตรปิฎก, 25/306/322

⁴ J.A.N.Mulder, "Sociology and Religions in Thailand: A Critique " The Journal of Siam Society, Vol. IV, Part 1 (January 1957), p. 105.

⁵ พระไตรปิฎก, 22/57/72

3) อิทธิพลของแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจากต่างประเทศ จากการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาอรรถิถาว์นิยมในรูปหนังสือ บทความ ของนักการศึกษา เช่น เอ. เอส. นีล (A.S. Neill)¹ และ อีวาน อิลลิช (Ivan Illich)² ทำให้แนวคิดในลัทธินี้แพร่ออกไปยังประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย และจากการที่ได้มีผู้นำแนวคิดในลัทธิอรรถิถาว์นิยมไปใช้ในการจัดการศึกษาเช่นที่โรงเรียนซัมเมอร์ฮิล ของเอ. เอส. นีล ในประเทศอังกฤษ และการนำแนวคิดในลัทธินี้มาใช้ในประเทศไทย เช่น ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็กที่จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจนวิธีการบริหารกิจการนักเรียนในโรงเรียนสาธิตในวิทยาลัยครู และในมหาวิทยาลัย ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดในลัทธินี้ได้เป็นอย่างดี และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประชากรได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวและมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิอรรถิถาว์นิยม

4) อิทธิพลจากค่านิยมทางการศึกษา สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบอนาคตวิสัย³ คือ มีความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมค่อนข้างรวดเร็วเกินกว่าการคาดคะเนล่วงหน้า ซึ่งเนื่องมาจากความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาการและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สภาพเช่นนี้ทำให้มนุษย์ปรับตัวไม่ทันก่อให้เกิดปัญหาทางใจ คือ ความว้าวุ่นและความไม่คุ้นเคย เนื่องจากเห็นได้ชัดแล้วว่า จะต้องเผชิญกับอนาคตที่ไม่แน่นอนและอยู่นอกแบบแผนเดิมที่เคยมา มากขึ้นทุกที ดังนั้นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจึงจัดขึ้นให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง คือ มุ่งนำคนไปสู่ความสุข ความพอใจ และความพอดี มากกว่าที่จะทำให้คนอยากเรียนสูงขึ้นไปเรื่อยๆ⁴ จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

¹ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 100.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 104.

³ เอกวิทย์ ฌ กลาง, "เพื่อความเข้าใจสาระและธรรมชาติของการศึกษา" ใน วรรณไวทยาการ : ชุมชนบทความทางวิชาการ ชุติการศึกษ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 10.

⁴ เอกวิทย์ ฌ กลาง, "การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ผู้ปกครองควรทราบ," สามัญศึกษา 16(สิงหาคม 2522) : 14 - 15.

และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายไว้ว่าให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความสนใจและความต้องการ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีสิทธิ์ที่จะเลือกและมีเสรีภาพที่จะตัดสินใจเลือกกลุ่มวิชาเรียนด้วยตนเองมากที่สุด โดยแต่ละคนจะมีแผนการเรียนของตนเอง¹ การศึกษาจะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยคำนึงถึงผู้เรียนทุกคนและมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจอย่างฉลาด ปรับตัวได้ มีชีวิตที่เป็นสุขและมีประโยชน์ต่อสังคม การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสำรวจตัวเอง รู้จักตัวเอง มีความรับผิดชอบ และมุ่งให้ผู้เรียนมีความสุข มีอิสระ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดทางลัทธิอัตถิภาวนิยม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่อาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยมในระดับสูงนั้น สรุปได้ว่าย่อมเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น คือ จากลักษณะนิสัยของคนไทย และจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีบางส่วนสอดคล้องกับลัทธิอัตถิภาวนิยมอย่างมาก จากแนวคิดทางลัทธิอัตถิภาวนิยมที่มาจากต่างประเทศตะวันตก และจากค่านิยมที่มีอยู่ในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลวิส ไมเคิล บราวน์ (Lewis Michael Brown) ที่พบว่าครูที่มีแนวคิดทางการศึกษาในลัทธิพัฒนาการนิยมจะเห็นด้วยกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม

ค. ลัทธิปฏิรูปนิยม การที่อาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมในระดับสูง ปัจจัยสำคัญที่ควรจะนำมาพิจารณา คือ

1) อิทธิพลจากระบบคุณค่าในสังคมไทย ดังได้กล่าวมาแล้วว่าประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของเปลี่ยนแปลง ในระยะ 20 ปีมานี้ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ที่สำคัญคือ มีการเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนทั่วไปสูงขึ้น สิ่งที่มาพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการศึกษา ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน สังคมเมืองกับสังคมชนบท มีชนชั้นกลางมากขึ้น ระดับการศึกษาในชาติสูงขึ้น อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างนักเรียน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2523), หน้า 89.

มัธยมศึกษาตอนปลายกับประชากรทั้งหมดซึ่งในปี พ.ศ. 2504 มีเพียงร้อยละ 6.99 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22.5 ในปี พ.ศ. 2520¹ สำหรับจำนวนนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเนื่องจากมีมหาวิทยาลัยเปิด คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธราช จึงทำให้มีจำนวนนักศึกษาในระดับนี้เพิ่มขึ้นได้อย่างไม่มีที่จำกัด

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวรวมทั้งเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองและทางการศึกษา ได้มีผลกระทบต่อสถานภาพบทบาท ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยมทั้งของบุคคลและสถาบันสังคม ทำให้จิตสำนึกทางสังคม และทางการเมืองของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการสูงขึ้น เช่น สำนึกในความไม่เป็นธรรมของสังคม ปัญหาสังคม การทำงานเพื่อส่วนรวมและความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตน จากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประชากรมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม

2) อิทธิพลจากแนวคิดที่มีอยู่ในการจัดการศึกษา การที่อาจารย์

นักศึกษาและครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมนั้น น่าจะเนื่องมาจากอิทธิพลของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ได้วางจุดมุ่งหมายของการศึกษาชาติไว้ว่า การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการสร้างเสริมให้ผู้เรียนรู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและนำความรู้ความเข้าใจมาแก้ไขปัญหาและสังคมให้ดีขึ้น² จากแนวคิดของคณะกรรมการดังกล่าวที่ต้องการเปลี่ยนจุดมุ่งหมายของการศึกษาคตามแนวพัฒนาการนิยมของแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 ที่มุ่งพัฒนาเอกัตบุคคลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนมาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ทำให้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 มีแนวคิดส่วนใหญ่โน้มไปทางปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม³ นับตั้งแต่การปฏิรูปโครงสร้างของระบบการศึกษาทั้งหมดโดยยึดหลัก

¹ อบุช อาภาภิรมย์, "เยาวชนกับการเมือง การปกครอง," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 2 (ธันวาคม - มกราคม 2526) : 38.

² สี่ปนนต์ เกตุทัต, การปฏิรูปการศึกษา : รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช 2518), หน้า 10

³ จุมพล พูลภัทรชีวิน, "วิเคราะห์แนวทางการปฏิรูปการศึกษา" ประชาศึกษา 13 (ตุลาคม 2519) : 36.

การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และยึดเอาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
 อื่นๆ ตลอดจนความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นแต่ละแห่งเป็นหลัก การเน้นบทบาทของโรงเรียน
 เป็นศูนย์กลางของชุมชนและในขณะเดียวกันชุมชนก็มีส่วนแหล่งทางการศึกษา (Educative Agent)
 ด้วย เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและทัศนคติที่จะออกไปปฏิรูประบบสังคมให้ดีขึ้น
 การจัดหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum) ที่เกี่ยวกับปัญหาและสภาพสังคมเป็นส่วนใหญ่ และ
 เปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นเพิ่มเติมหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตน เช่น หลักสูตร
 เพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) ของคณะ
 กรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา การจัดการการสอนแบบยืดหยุ่น ตลอดจนวิธีการ
 เรียนการสอนแบบอภิปราย อิทธิพลของการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนอกจากจะเป็นการปลุกฝัง
 แนวคิดทางลัทธิปฏิรูปนิยมให้แก่กลุ่มประชากรในวิทยาลัยครูภาคเหนือแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อ
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตครู จากการประชุมสัมมนาเรื่อง "การฝึกหัดครู
 เพื่อรับใช้สังคม" ซึ่ง กรมการฝึกหัดครู ได้จัดขึ้น ณ วิทยาลัยครูลำปางระหว่างวันที่ 3-7 กุมภาพันธ์
 2518 จากผลการประชุมสรุปรูปแบบของการฝึกหัดครูในระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2525 ในส่วนที่
 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการฝึกหัดครูควรมีแนวโน้มที่มุ่งไปสู่การพัฒนาสังคม¹ ในหลักสูตรการ-
 ฝึกหัดครูของวิทยาลัยครูซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 แสดงให้เห็นแนวโน้มดังกล่าวได้อย่าง
 ชัดเจนว่าการสร้างหลักสูตรยึดถือตามหลักการและแนวคิดของลัทธิปฏิรูปนิยมที่มุ่งผลิตคนออกไป
 พัฒนาสังคม จะเห็นได้จากการวางมาตรการในการจัดหาวัตถุประสงค์คือผู้เรียนให้เหมาะสมกับสภาพ
 สังคม การปรับปรุงกระบวนการผลิตซึ่งได้แก่การจัดหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการณ์
 ดังกล่าว คือการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาสังคม การจัดระบบการบริหารการฝึกหัดครูในรูปแบบใหม่
 ตลอดจนการจัดระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ² ทั้งนี้
 เพื่อให้ผลผลิตจากวิทยาลัยครูมีความสามารถและมีประสิทธิภาพในการที่จะออกไปทำหน้าที่เป็นผู้นำ
 ชุมชน

¹ กรมการฝึกหัดครู, การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์
 การพิมพ์, 2518), หน้า 131.

² เจริญผล สุวรรณโชติ, "การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตครูในวิทยาลัยครู,"
วิทยาสาร 8 (มีนาคม 2519) : 26.

นอกจากพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการผลิตครูแล้ว ก็อาจจะพิจารณาได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ซึ่งได้กำหนดบทบาทและฐานะของครูไว้โดยมุ่งให้ครูมีบทบาทต่อสังคมเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งนอกเหนือไปจากบทบาทต่อผู้เรียน¹ ซึ่งไม่เพียงแต่การฝึกหัดครูเท่านั้น กล่าวได้ว่าการศึกษาทุกระดับในปัจจุบันต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การศึกษาทำหน้าที่ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น โครงการโรงเรียนชุมชนในระดับประถมศึกษา โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทในระดับมัธยมศึกษา และโครงการบัณฑิตอาสาสมัครในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

3) อิทธิพลจากองค์การระหว่างประเทศ กล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาของไทยได้รับอิทธิพลจากองค์การระหว่างประเทศอันได้แก่องค์การยูเนสโกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 และมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามทูล เสนอแนะของยูเนสโกซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่ตรงกับแนวคิดในลัทธิปฏิรูปนิยม ก็มุ่งใช้การศึกษาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และส่งเสริมให้ทุกาชาติร่วมมือกันสร้างสันติภาพให้แก่อีกตามวิถีทางประชาธิปไตย แนวคิดนี้จึงได้เข้ามาสู่วงการฝึกหัดครูและกรมการฝึกหัดครูได้เริ่มใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การผลิตครูใหม่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการที่จะออกไปเป็นครูที่ดีในหมู่บ้านๆ และ เป็นผู้นำที่ดีในชนบทโดยความร่วมมือของยูเนสโกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 ดังจะเห็นได้จากโครงการฝึกหัดครูชนบท (Thailand UNESCO Rural Education Project หรือ TURTEP) ต่อมาในปี 2511 องค์การยูเนสโกร่วมกับกรมการฝึกหัดครูก็ให้จัดตั้งโครงการ "การฝึกหัดครูและบริกาการศึกษา (Teacher Training cum Education Programme)"² ขึ้น และปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกรมการฝึกหัดครูในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ซึ่งได้ตราไว้ในข้อ 110 "...จะส่งเสริม

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่สี่ (2520 - 2524) เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาและสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 27.

² กรมการฝึกหัดครู, การฝึกหัดครูและบริกาการศึกษา : เอกสารสำหรับปีหนังสือระหว่างระหว่างชาติ พ.ศ. 2515 (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2515), หน้า 3.

การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนในอันที่จะช่วยแก้ปัญหาและหรือพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของสถาบัน หรือกลุ่มสถาบันฝึกหัดครู..."¹ และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นชนบทและแนวทางในการพัฒนาชนบทในปัจจุบัน กรมการฝึกหัดครูจึงได้นำ โครงการฝึกหัดครูชนบทขึ้นมาปรับปรุงใหม่ และให้ชื่อโครงการใหม่นี้ว่า "โครงการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบท (Teacher Education for Rural Development Project) ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในปี 2525² จะเห็นได้ว่าโครงการทางการศึกษาของวิทยาลัยครูโดยความร่วมมือของยูเนสโกที่จัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 จนถึงปัจจุบัน เป็นโครงการที่จัดขึ้นตามแนวคิดในลัทธิปฏิรูปนิยม ที่มุ่งให้การศึกษาค้ำหน้าในการเปลี่ยนแปลงสังคม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการที่กลุ่มประชากรในวิทยาลัยครูภาคเหนือมีแนวคิดโน้มน้าวไปในทางลัทธิปฏิรูปนิยมนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยหรืออาจกล่าวได้ว่า ลักษณะสถานภาพตลอดจนค่านิยมทางสังคมในยุคร่วมสมัยประกอบกับอิทธิพลของแนวทางการจัดการศึกษาของชาติและอิทธิพลของแนวคิดขององค์การยูเนสโกเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือมีแนวคิดโน้มน้าวไปในทางลัทธิปฏิรูปนิยมในระดับสูง

เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างอาจารย์ นักศึกษาและครูประจำการ
พบว่าอาจารย์นักศึกษาและครูประจำการมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิสารัตถนิยม และปฏิรูปนิยม ซึ่งจะอภิปรายตามลำดับดังนี้ คือ

1. การวิจัยพบว่าอาจารย์มีแนวคิดโน้มน้าวไปในทางลัทธิสารัตถนิยม ต่ำกว่านักศึกษาและครูประจำการ ทิศานณาได้ตั้งนี้คือ

ก. อาจารย์เป็นกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่านักศึกษา อาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี โท และเอก ในอัตราร้อยละ 50, 46.77 และ 1.27 ตามลำดับ อาจารย์ที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 1.96 เท่านั้น³

¹ กรมการฝึกหัดครู, คู่มือดำเนินงานการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบท (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์, 2525), หน้า 4.

² เรื่องเดียวกัน.

³ กรมการฝึกหัดครู, สถิติการศึกษาปี 2525 (กรุงเทพมหานคร : กองวางแผนงาน, 2525), หน้า 4.

อาจารย์ส่วนใหญ่จึงผ่านการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาแล้วจากสถาบันในประเทศและบางส่วนก็ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ นอกจากนี้กรมการฝึกหัดครูยังมีนโยบายที่จะพัฒนาบุคลากรของกรมการฝึกหัดครูให้ไ้มาตรฐานคุณภาพทางวิชาการของ ยูเนสโก¹ และใกล้เคียงกับมาตรฐานคุณภาพบุคลากรสำหรับสถาบันที่เปิดการสอนในระดับปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย ดังนั้นจึงได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การฝึกอบรมระยะสั้น การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อในระดับปริญญาที่สูงขึ้นไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการ¹ การดำเนินการดังกล่าวทำให้อาจารย์ได้รับความรู้และแนวคิดใหม่ๆ ตลอดจนรับทราบความเคลื่อนไหวทางการศึกษากว้างขวางกว่านักศึกษาและครูประจำการ ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี นอกจากนี้การที่อาจารย์ได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้เรียนยังทำให้อาจารย์มีใจกว้างพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่ๆ ทางการศึกษาได้ง่ายกว่า เพราะมีความสามารถที่จะวิเคราะห์และเข้าใจปัญหา สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสภาพของการศึกษาได้ดีกว่า

ข. นักศึกษาและครูประจำการยังมีความเคยชินกับการเรียนการสอนแบบเดิมตามแผนการศึกษาฉบับปี พ.ศ. 2503 ซึ่งการเรียนการสอนยังมีลักษณะโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมอยู่² มีความเคยชินกับการที่ครูเป็นผู้ให้ความและผู้เรียนมีหน้าที่รับความรู้จากครู ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาการเรียนการสอนในวิทยาลัยครูที่เกิดจากนักศึกษาก็คือ นักศึกษาเคยชินกับการสอนแบบบรรยาย ซาคักชะในการใช้แหล่งวิชาการเพื่อการค้นคว้า³ การวิจัยของ ดร.บรรพต วีระสัย

¹ คณะกรรมการพิจารณาการผลิตครู, สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการแก้้ปัญหาการผลิตครูและการใช้ครูของกระทรวงศึกษาธิการ (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2524), หน้า 4 (อัครสำเนา).

² ภัยโญ สาร, "ปรัชญาการศึกษาของไทย" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 7 (กุมภาพันธ์ 2514) : 1.

³ พัฒนา อธิเสวี, "ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ตามหลักสูตรปริญญาตรีของสภาการฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้าบทคัดย่อ.

และคณะ เรื่อง "ทัศนคติและพฤติกรรมทางการ เมืองของเยาวชนภาคเหนือ" ซึ่งพบว่าเยาวชนไทย ภาคเหนืออายุระหว่าง 15-24 ปี มีบุคลิกภาพทางการ เมืองโน้มเอียงที่จะสนับสนุนระบอบเผด็จการ มากกว่าระบอบประชาธิปไตย¹ ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าพื้นฐานทางความคิดของเยาวชนในภาค เหนือนี้มีความโน้มเอียงไปทางที่จะเป็นผู้ตาม เป็นผู้ถูกกำหนด และถูกควบคุม ซึ่งเป็นลักษณะที่ สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนในลัทธิสารัตถนิยม

ค. เนื่องจากปัจจุบันวิทยาลัยครูเป็นสถาบันในระดับอุดมศึกษา ระบบการศึกษาและ ระบบการบริหารของวิทยาลัยครูเปิดโอกาสให้อาจารย์มีอิสระและเสรีภาพในการเรียนการสอน หรือกล่าวสั้นๆ ก็คือ มีเสรีภาพทางวิชาการมากกว่าในโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่ยังถูกควบคุมอยู่ภายใต้ กฎเกณฑ์ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด สมิตร์ คุณานุกร² ได้กล่าวถึงอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลง ในโรงเรียนไว่ว่ามีสาเหตุมาจากระบบบริหารภายในโรงเรียนซึ่งมีลักษณะ เป็นระบบราชการ และ ในระบบราชการนั้นมักถือการปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามระเบียบข้อบังคับเป็นสิ่งสำคัญ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ การปฏิบัติงานมีลักษณะเหมือนการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน คือทำไปตามความเคยชิน ไม่มีโอกาส ได้ใช้ความคิดของตนเอง นานเข้าก็เลยเลิกคิดแล้วอาจกลายเป็นคนคิดไม่เป็น จากปัจจัย ดังกล่าวน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาจารย์มีแนวคิดทางลัทธิสารัตถนิยมต่ำกว่านักศึกษาศึกษาและครู ประจำการ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรณีที่นักศึกษาและครูประจำการมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิ สารัตถนิยมสูงกว่าอาจารย์ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอนใน วิทยาลัยครู ทั้งนี้เพราะความโน้มเอียงที่จะเปลี่ยนแปลงไปทางเสรีนิยมของผู้เรียนอาจจะต่ำกว่า หรือต่ำกว่าอาจารย์ จึงอาจจะทำให้เป็นอุปสรรคในการที่อาจารย์จะนำวิธีการสอนใหม่ๆ มาใช้ ทั้งนี้เพราะการที่ผู้สอนจะใช้การสอนแบบใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับแนวคิด ความรู้ ความสามารถ ของผู้สอนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญคือตัวผู้เรียนอีกด้วย

¹ บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยาการเมือง, ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), หน้า 177.

² สมิตร์ คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 222 - 224.

อนึ่งบุคคลทั้งสองกลุ่ม คือ นักศึกษาและครูประจำการ เป็นผู้สอนในระดับใดระดับหนึ่งในระบบการศึกษา ถ้าผู้สอนยังมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสภารัตนนิยมสูงกว่าที่ควรก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการใช้แผนการศึกษาชาติฉบับปัจจุบัน ซึ่งโน้มไปทางลัทธิเสรีนิยมตั้งได้ก็ปรายมาแล้ว และถึงแม้ว่าแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 จะได้กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ เช่นที่กล่าวว่า "...รัฐพึงจัดการศึกษา เพื่อ เสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมอันดีงาม..."¹ ก็เนื่องจากในสังคมสมัยใหม่การศึกษาจะต้องทำหน้าที่สำคัญสองประการควบคู่กันไป กล่าวคือทางหนึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อีกทางหนึ่งการศึกษาจะต้องเป็นสถาบันอนุรักษ์นิยม (Conservative Institution) ทำหน้าที่ทำนุบำรุงรักษาถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาความมั่นคงหรือเสถียรภาพของสังคมไว้² มิได้หมายความว่าแผนการศึกษาชาติฉบับนี้จะยึดแนวคิดในลัทธิสภารัตนนิยมเป็นหลักสำคัญ เพราะจะต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายและองค์ประกอบอื่น ๆ ทางการศึกษาประกอบกันไปด้วย

2. การวิจัยที่พบว่านักศึกษามีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมสูงกว่าครูประจำการ
พิจารณาได้ดังนี้ คือ

ก. ความเปลี่ยนแปลงในระบบค่านิยมของนักศึกษา เท่าที่ผ่านมาแนวคิดทางการศึกษา จะอยู่ในแนวอนุรักษ์นิยมเป็นการเตรียมคนเพื่อเข้ารับราชการ ดังนั้นจึงมุ่งอบรมให้ผู้เรียนมีความอ่อนน้อม เชื่อฟัง อยู่ในระเบียบวินัย คือฝึกให้เป็นผู้ตาม มีความยึดมั่นว่านักศึกษามีหน้าที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันหลังนักศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง บทบาทนักศึกษาในปัจจุบันจึงแตกต่างจากในอดีตเพราะนอกจากจะต้องเรียนเพื่อเตรียมรับการทดสอบความรู้แล้ว ยังมีความรับผิดชอบที่จะต้องเตรียมรับสถานการณ์

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520, หน้า 14 - 15.

² ชนิตา รัชพลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา: เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาสังคมวิทยาการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524) หน้า 95 (อค์สำเนา).

ที่จะออกไปมีบทบาทอย่างมากและอย่างสำคัญในฐานะที่จะเป็นผู้นำในสังคม¹ จะต้องเป็นผู้ที่เตรียมพร้อมที่จะออกไปสร้างสิ่งที่สังคมยังไม่มีและจะต้องไปเสริมสร้างในสิ่งที่สังคมมีอยู่แล้วแต่กำลังทรุดโทรมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หรือดียิ่งกว่าเดิม² ความรู้สึกเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นได้อย่างเด่นชัดในรูปของการจัดกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งมีลักษณะตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และการออกไปมีส่วนร่วมในสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น การออกค่ายอาสาพัฒนาและกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์³ ความสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและในบทบาทของสถาบันวิชาชีพครูจึงกล่าวให้นักศึกษามีแนวคิดโน้มน้าวไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและทัศนคติที่จะออกไปปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น สูงกว่าครูประจำการซึ่งได้รับการปลูกฝังมาในระบบเก่า ครูส่วนใหญ่จึงมีความคิดว่าหน้าที่ของครูคือการสอนหนังสือเท่านั้น การที่ครูทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์ก็ถือว่าเป็นการช่วยเหลือชุมชนแล้ว และถ้าจะให้ครูทำหน้าที่นอกเหนือจากนี้ก็ควรจะลดภาระในการสอนให้น้อยลงหรือมีค่าตอบแทนสำหรับภาระที่เพิ่มขึ้นนี้

ข. นักศึกษาอยู่ในวัยของการเรียนรู้ทฤษฎี แต่ยังคงขาดประสบการณ์ นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่างวัยรุ่นตอนปลาย กับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น อันเป็นวัยที่มีความสนใจหลายด้าน ต้องการแสดงออก มีพลังผลักดันสูง มีอุดมคติสูงและเป็นอุดมคติแบบแรงกล้า รักความยุติธรรม⁴ จึงทำ

¹ อ้นสอน บัวเขียว, "กิจกรรมนิสิตนักศึกษากับการปฏิวัติความคิดของคนไทย" ใน สิ่งท้าว 19 องค์การรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : เวียงพิงก์การพิมพ์, 2519), หน้า 52.

² ไพฑูรย์ สินลารัตน์, "กิจกรรมอันพึงปรารถนาในชั้นมหาวิทยาลัย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (กุมภาพันธ์ 2521) : 30.

³ รัชณี คำแสน, "ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยครูภาคเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์, 2524), หน้า 3.

⁴ สุพัตรา สุภาพ, "วัยรุ่นกับสังคม," วารสาร มศว ปทุมวัน 2 (กุมภาพันธ์ 2525) : 5.

ให้มีความรู้ที่รุนแรงในสิ่งที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมและต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในลัทธิปฏิรูปนิยม นอกจากนี้ยังเรียนรู้แต่เพียงทฤษฎีเท่านั้น ไม่เคยประสบกับสภาพหรือปัญหาในการทำงานอย่างจริงจัง จึงคิดว่าทุกสิ่งต้องแก้ไขได้ทำได้ และเป็นไปได้ แต่ครูประจำการทุกคนเคยมีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว ซึ่งแม้ว่าอาจจะมีความเชื่อในแนวลัทธิปฏิรูปนิยมว่าการศึกษาคควรทำหน้าที่เป็นค้ำยันในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่จากสภาพการณ์ของความเป็นจริง อาจทำให้มีความคิดว่าการศึกษาก็เป็นเพียงผลผลิตของระบบสังคม ระบบการเมืองตลอดจนรูปแบบของการพัฒนาประเทศ และครูเองก็เป็นเพียงตัวแปรตัวหนึ่งของระบบสังคม ภูกระบวนราชการและโครงสร้างของสังคมหลายอย่างเป็นตัวกำหนดอีกที่หนึ่ง¹ ดังนั้นความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่จะเกิดขึ้นได้ก็เท่าที่ระบบสังคมเปิดโอกาสหรือกำหนดให้เท่านั้น ในบางครั้งการที่ครู จะชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา มองเห็นสภาพที่แท้จริงของสังคม ครูก็เกรงว่าอาจจะเกิดผลกระทบต่อนสภาพของครู และการที่ครูจะอยู่ในสังคมนั้นต่อไป²

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการที่นักศึกษาที่มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมสูงกว่าครูประจำการก็เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยของอุดมคติ มีความรู้ที่รุนแรงกว่าครูประจำการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้าไปสู่ระบบการทำงานอย่างจริงจัง

เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงานและสาขาวิชาที่สอนหรือสาขาวิชาที่เรียน

1. เพศ การศึกษาตัวแปรสถานะทางเพศ พบว่ามีผลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ แต่ไม่มีผลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาและครูประจำการ ดังนี้ คือ

ก) การวิจัยพบว่าอาจารย์ชายและอาจารย์หญิงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาลัทธิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และสารัตถนิยม

¹ ทองดี เมืองตาม, "การพัฒนาชนบทกับการพัฒนานักการเมืองระดับท้องถิ่น" วารสารพัฒนาชุมชน 16 (พฤษภาคม 2523) : 34.

² เรื่องเดียวกัน.

(1) อาจารย์หญิงมีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมและสาร์ตดนิยม
 ต่ำกว่าอาจารย์ชาย ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเนื่องมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรม เพราะการเรียนรู้ที่เกิด
 จากการเลี้ยงดูอบรมในระบบวัฒนธรรมหนึ่งๆ จะเป็นตัวสร้างความแตกต่างในบทบาทระหว่างเพศ¹
 และทำให้สถานภาพทางเพศเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม หรือบุคลิกภาพต่างกัน จาก
 ตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าอาจารย์ส่วนใหญ่จะมีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป หรืออยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย
 จึงย่อมได้รับการอบรมมาภายใต้วัฒนธรรมของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีที่ถือว่าผู้ชาย
 เป็นผู้นำหญิงเป็นผู้ตาม สถาบันในสังคมไทยโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่อบรมและสร้างค่านิยม
 ให้ผู้ชายมีอิสระ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกมากกว่าผู้หญิง
 ผู้ชายไม่ค่อยได้รับการตำหนิเมื่อทำผิดพลาด² ในขณะที่ผู้หญิงจะได้รับการปลูกฝังให้สงบเสงี่ยม
 เรียบร้อย ต้องประพฤติตนให้อยู่ในกรอบประเพณีที่ดำรงมา ชาคความเป็นอิสระในตนเอง ถูกอบรม
 ให้เป็นคนหนึ่งเฉยต่อความไม่พอใจและเป็นคนเก็บความรู้สึกในขณะที่ผู้ชายจะแสดงอริยาอาการอย่าง
 ไรก็ไม่มีการติดเตียนว่ากล่าว แต่ถ้าผู้หญิงทำเช่นนั้นก็อาจจะถูกตำหนิตัดสินโทษไปในทางเสียหาย
 ได้โดยง่าย เมื่อลักษณะค่านิยมของสังคมไทยเป็นเช่นนี้จึงทำให้การแสดงความคิดเห็นของอาจารย์
 สตรี เป็นไปในลักษณะที่ไม่รุนแรงทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะทำให้แนวคิดทาง
 ปรัชญาการศึกษาของอาจารย์หญิงในปรัชญาที่มีแนวคิดโน้มนำไปในระดับสูง คือลัทธิพัฒนาการนิยม
 และปรัชญาที่มีแนวคิดโน้มนำไปในระดับต่ำคือลัทธิสาร์ตดนิยมต่ำกว่าอาจารย์ชาย

อีกประการหนึ่งการที่อาจารย์ชายมีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิสาร์ตดนิยมสูงกว่า
 อาจารย์หญิงก็เนื่องจากลัทธิสาร์ตดนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาที่ถือว่าครูเป็นผู้ริเริ่มและเป็นศูนย์กลาง
 ในกระบวนการเรียนการสอน บทบาทของผู้สอนก็คือผู้นำในห้องเรียน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับ
 นิสัยของผู้ชายไทยที่ได้รับการอบรมมาให้มีลักษณะเป็นผู้นำ แต่ไม่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของ

¹ มาฆะ ชิตตะสังคะ, "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของสตรีไทยในชนบทและ
 ฟิลิปปินส์", รายงานการประชุมทางวิชาการเกษตรศาสตร์และชีววิทยาแห่งชาติ ครั้งที่ 17 ณ
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2-7 (กุมภาพันธ์ 2522).

² วีรยุทธ วิเชียรโชติ, "สังคมไมตรีสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ", วารสารสมาคม
 จิตวิทยาแห่งประเทศไทย (พระนคร : สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 33-34.

ผู้หญิงไทย ซึ่งตามระบบสังคมไทยถูกฝึกมาให้เป็นผู้ตาม นอกจากนี้ตามผลการวิจัยของ แฮร์รี่ แมกเกอร์ก และ ไมเคิล เรวิส (Harry McGurk and Michael Revis) ยังพบว่าผู้หญิงต้องการความช่วยเหลือและเชื่อฟังผู้ใหญ่มากกว่าผู้ชาย¹ ด้วยเหตุนี้การที่อาจารย์หญิงมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมต่ำกว่าอาจารย์ชาย จึงอาจจะเป็นเพราะว่าบทบาทการเป็นผู้นำเป็นลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของผู้หญิง

(2) อาจารย์หญิงมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมต่ำกว่าอาจารย์ชาย ทั้งนี้ก็เนื่องจากลัทธิปฏิรูปนิยมมีแนวคิดคล้ายคลึงกับลัทธิพัฒนาการนิยมและมาจากปรัชญาแมบทเดียวกัน คือ ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่เชื่อว่าในเรื่องของความเปลี่ยนแปลง แต่หญิงไทยได้รับการอบรมมาให้มีความอดทน ไม่นิยมการแสดงออก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการวิจัยของ จำเนียร แสงสว่าง พบว่า ผู้หญิงมีความเกรงกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่าผู้ชาย² ผู้ชายเป็นเพศที่ชอบต่อต้านมากกว่ายอมรับ และสนใจที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น³ แต่ผู้หญิงไทยจะมีความสนใจในสังคมเพียงระดับแรก คือการมีแนวคิดขั้นพื้นฐานเท่านั้น ยังไม่ก้าวหน้าไปถึงขั้นที่จะคิดหาช่องทางนำแนวคิดมาปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น กล่าวคือสตรีไทยมักจะสนใจและให้ความผูกพันแต่เฉพาะเรื่องครอบครัวเป็นส่วนใหญ่⁴ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อาจารย์หญิงมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิทั้งสองต่ำกว่าอาจารย์ชาย โดยเฉพาะลัทธิปฏิรูปนิยมที่มีแนวคิดที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมใหม่นั้น จะเห็นว่าอาจารย์หญิงมีแนวคิดต่างจากอาจารย์ชายอย่างมีนัยสำคัญถึงในระดับ .01

¹ Harry McGurk and Michael Revis, "Birth Order : A Phenomenon in Search of an Explanation," Developmental Psychology 7(November, 1972): 366.

² จำเนียร แสงสว่าง, "ทัศนคติต่อการเมืองและปัญหาสังคม. เศรษฐกิจ: ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์และคณะวิศวกรรมศาสตร์ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา นนทบุรีวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 169.

³ สุชา จันทรเอม, "ความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง," ศูนย์ศึกษา 4(พฤศจิกายน 2511) : 30.

⁴ รายงานการวิจัย โครงการวิจัย "สถานภาพสตรีไทย การวิเคราะห์สภาพบทบาทและทัศนคติของสตรีไทยที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร" (กรุงเทพมหานคร:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และสมาคมสตรีนักธุรกิจ และวิชาชีพแห่งประเทศไทย, 2518).

ข) การวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในแนวคิดทางปรัชญา
การศึกษาระหว่างนักศึกษาและครูประจำการชายและหญิง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะทั้งนักศึกษา
 และครูประจำการส่วนใหญ่จะมีอายุในช่วงเดียวกัน คือมีอายุระหว่าง 21-30 ปี (ดูตารางที่ 4)
 และเติบโตมาในสภาพสังคมเดียวกันคือ ในยุคที่มีความตื่นตัวในเรื่องความเสมอภาค ซึ่งเป็นสภาพ
 ของสังคมที่มีลักษณะตามข้อค้นพบในการศึกษาของ บุญเดิม ไพเราะ ที่ว่าในปัจจุบันผู้หญิงมีโอกาสได้
 รับการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชาย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาจะมีผู้หญิงเพิ่มขึ้นในจำนวนที่มากกว่า
 ผู้ชาย นอกจากนี้ผู้หญิงยังเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการประกอบอาชีพต่างๆ อย่างเคียงบ่าเคียงไหล่
 กับผู้ชาย¹ ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้พยายามรณรงค์เพื่อที่จะรื้อฟื้นคำกล่าวที่ว่า "สตรี
 และบุรุษมีสิทธิทัดเทียมกัน" ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ดั่งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2491²
 โดยยกให้ปี 2518 เป็นปีสตรีระหว่างประเทศ จัดให้มีการประชุมขึ้นที่นคร เม็กซิโกและวางแผน
 ปฏิบัติ 10 ปี เพื่อความเสมอภาคและพัฒนาสันติสุขของสตรีทั่วโลก ใน 5 ปีแรกได้กำหนดให้แต่ละ
 ประเทศดำเนินการในด้านต่างๆ อาทิ ให้สตรีรู้หนังสือมากขึ้น ฝึกฝนด้านวิชาชีพแก่สตรี ให้
 สิทธิแก่เด็กหญิงได้เรียนหนังสือเท่าเทียมเด็กชาย ให้สตรีได้ค่าจ้างแรงงานเท่าบุรุษในงานเดียว
 กัน และให้สตรีได้มีตำแหน่งหน้าที่ในการวางนโยบายการบริหารต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งได้แต่ง
 เพลงปลุกใจสตรีขึ้นชื่อ "Half the world is woman" เผยแพร่ไปทั่วโลก³ จากสภาพการณ์
 ต่างๆ ดังกล่าวแล้วแต่จะเป็นการกระตุ้นและช่วยส่งเสริมให้ผู้หญิงมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น
 นอกจากนี้การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น การจัดตั้งสภานักเรียนก็เป็นกิจกรรมที่ฝึกคนในด้าน
 สังคม (Social Training) ทำให้ผู้เรียนทั้งหญิงและชายรู้จักพิจารณาและตัดสินใจด้วยตนเอง
 ฝึกให้เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งจากการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาวิทยาลัยครูชายกับหญิง

¹ บุญเดิม ไพเราะ, "สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย." (วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 114-115.

² จรีพงษ์ บุญเกียรติ, "ปีสตรีระหว่างประเทศ," วารสารคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ ว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ 7(เมษายน 2518) : 1.

³ พันธ์ จันรัตน์, "การประชุมระดับโลก เรื่องปีสตรีสากลระหว่างประเทศ," วารสาร
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ, 7(เมษายน 2518) : 65-66.

ของ สุจิตรา พรหมนุชาธิป ก็พบว่านักศึกษาวิทยาลัยครูชายและหญิงไม่มีความแตกต่างกันในพฤติกรรม กล้าแสดงออก¹ และจากข้อค้นพบของ วีราพร เทพวีระพงศ์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความเกรงใจ กับพฤติกรรมการแก้ปัญหาในกลุ่มนักศึกษาปีที่ 3 ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปี พ.ศ. 2513 ก็ไม่ปรากฏว่ามีความแตกต่างระหว่างนักศึกษาชายและหญิงในลักษณะใดๆ ด้านของการแสดง พฤติกรรม ทั้งทางด้านคุณภาพทางกายภาพและทางด้านสังคม เช่น ความหนักแน่นในน้ำเสียง ความ กล้าแสดงออก การแสดงความมั่นใจในตนเอง และความเป็นตัวของตัวเอง² ในด้านครูประจำการ หิมภรณ์ มโนรัตน์ ได้ทำการศึกษาสภาพของครูมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 พบว่าครูชายกับ หญิงมีคุณลักษณะไม่แตกต่างกันในด้านทักษะการสอน การปฏิบัติ และการส่งเสริมรักษานบธรรมเนียม ประเพณี³ นอกจากนี้การที่ไม่พบความแตกต่างดังกล่าว ของนักศึกษาและครูประจำการที่มีเพศ ต่างกัน ยังอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อสรุปที่ สอดคล้องกันในการศึกษาหลาย ๆ ครั้งที่ว่า โดยธรรมชาติแล้วบุรุษและสตรีหาได้มีความแตกต่างกันไม่ ไม่ว่าจะเป็นด้านความสามารถทางสมอง หรือด้านร่างกายก็ตาม เหตุแห่งความแตกต่างที่ปรากฏขึ้นให้เห็นเป็น ผลมาจากการศึกษาอบรม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน⁴ นักศึกษาและครูประจำการต่างอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ได้รับการศึกษาอบรมในสถาบันวิชาชีพเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจทำให้ไม่พบความแตกต่างในแนว คิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างเพศชายและหญิงในงานวิจัยนี้

¹ สุจิตรา พรหมนุชาธิป, "การศึกษาพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักศึกษาวิทยาลัยครู ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 26.

² วีราพร เทพวีระพงศ์, "ความเกรงใจกับพฤติกรรมการแก้ปัญหาในกลุ่ม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514), หน้า 177-178.

³ หิมภรณ์ มโนรัตน์, "สภาพของครูมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้าบทคัดย่อ.

⁴ บทนำของวารสาร เสรีภาพฉบับสตรี, "สตรีแบกภาระของสังคมไว้ครึ่งหนึ่ง," วารสารชาวสารสมาคมไทยอเมริกัน 7(2518): 2 - 3.

2. อายุ การวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิอัตถิภาวนิยม แต่ไม่พบว่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างอาจารย์และครูประจำการที่มีอายุต่างกัน

ก) นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกัน การที่การวิจัยพบว่านักศึกษามีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป คือ อายุ 21-30 ปี และ 31-40 ปีนั้น (ไม่พบว่ามีนักศึกษามีอายุเกิน 40 ปีในการวิจัยครั้งนี้) น่าจะเนื่องมาจากนักศึกษาในกลุ่มนี้กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ลักษณะวัยรุ่น โดยเฉพาะตอนปลายเป็นวัยที่จะเริ่มเข้าสู่ผู้ใหญ่ เป็นวัยที่กำลังจะเปลี่ยนจากการพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นเด็กไปสู่การพึ่งพาตนเอง และเป็นวัยที่การพัฒนาการทางความคิดเจริญเต็มที่แล้ว สามารถคิดได้ทุกแบบวิธีของความคิด จึงต้องการคิดด้วยตนเอง และอยากดำเนินชีวิตด้วยตัวของตัวเอง เป็นวัยที่ต้องการอิสระภาพ ไม่ชอบถูกบังคับให้คล้อยตาม ไม่ยอมทำอะไรง่ายๆ จึงมักไม่เห็นด้วยกับกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ถือว่าเป็นวัยแห่งการต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคม¹ เป็นวัยที่มีอุดมคติสูง จัดว่าเป็นพวกอุดมคตินิยม (Idealist) มากกว่าที่จะมุ่งไปทางพวกปฏิบัตินิยม (Pragmatist)² วัยนี้จะเป็นระยะที่เริ่มนึกถึงหลักของศีลธรรมจรรยา เริ่มวางโครงการและปรัชญาชีวิตของคนไว้มากกว่าระยะอื่นๆ และพยายามจะสร้างชีวิตให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น³ จะเห็นว่าวัยรุ่นมักจะมีอุดมคติหรือสภาวะจิตประจำตัว แสดงให้เห็นว่าเริ่มสนใจในปรัชญาชีวิตและต้องการสร้างมาตรฐานทางศีลธรรมให้แก่ตนเอง แต่อุดมคติที่ยึดถืออยู่ในวัยนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เนื่องจากร่างกายจิตใจและอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังเป็นระยะที่มีอารมณ์อ่อนไหว มีความซาบซึ้งในรสแห่งวรรณคดี คนตรี ศิลปะ และธรรมชาติ ต้องการรู้ถึงคุณค่า มองเห็นความงามและความไพเราะของสิ่งเหล่านี้⁴ จากลักษณะดังกล่าวจะเห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดในลัทธิอัตถิภาวนิยม ที่มุ่งให้รู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง โรงเรียนจะไม่เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบ

¹ สุพัตรา สุภาพ, วัยรุ่นกับสังคม, หน้า 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

³ สุชา จันทรเอน, จิตวิทยาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร:พรพพิทยา, 2518), หน้า 64.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

วินัยขึ้นมาใช้ แต่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างระบบปรัชญาและคุณค่าทางคุณธรรมของคนขึ้นมาเอง โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบวัฒนธรรมของสังคม ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางในการที่จะเลือก ในสิ่งที่ตนพอใจและต้องการ และให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ด้วยเหตุผล ดังกล่าว จึงอาจเป็นสาเหตุให้นักศึกษาในวัยดังกล่าวมีแนวคิดใหม่ไปทางปรัชญาการศึกษาที่ก้าวหน้า- นิยมสูงกว่านักศึกษาในวัยอื่น

ข อาจารย์และครูประจำการที่มีอายุต่างกันไม่พบว่ามีแนวคิดทางปรัชญา การศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การที่ไม่พบความแตกต่างในลักษณะเดียวกับนักศึกษาในกลุ่ม อาจารย์และครูประจำการ ก็เนื่องจากไม่มีกลุ่มอายุดังกล่าว คือ กลุ่มอายุต่ำกว่า 21 ปีในกลุ่ม อาจารย์และครูประจำการในงานวิจัยนี้ จากตารางที่ 4 จะพบว่าทั้งอาจารย์และครูประจำการ ต่างมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น

3. ประสบการณ์ในการทำงาน การวิจัยพบว่าตัวแปรประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อ แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของทั้งอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ ดังนี้ คือ

ก. อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปีมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิ ปฏิรูปนิยมและอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี การที่ อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปีมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมสูงกว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี น่าจะเนื่องมาจากอาจารย์ที่มีประสบการณ์ ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี เริ่มเข้าทำการสอนหลัง 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นช่วงที่มีความ เปลี่ยนแปลงทางความคิดในด้านการศึกษาและบทบาทของครูเป็นอันมาก เป็นช่วงที่บุคคลโดยเฉพาะ นักศึกษาได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว สำนึกในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งใน ระยะดังกล่าวอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี น่าจะกำลังมีสภาพเป็นนักศึกษา อยู่ นอกจากนี้ยังเป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงทิศทางของการศึกษาค้นคว้า โดยมีแนวโน้มมุ่งไปสู่ การพัฒนาสังคมโดยเฉพาะสังคมชนบทมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาและจากแผน การศึกษาระชาชาติ พ.ศ. 2520 ที่มีแนวโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมดังได้อภิปรายมาแล้ว ปัจจุบันต่างา ดังกล่าวทำให้อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปีมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิปฏิรูป- นิยมสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์สูงกว่า 10 ปี นอกจากนี้อาจเนื่องจากอาจารย์ที่มีประสบการณ์

ได้รับการศึกษารอบรรมมาจากระบบการศึกษาที่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม และจากประสบการณ์
ในการทำงานมานานเกินกว่า 10 ปี อาจทำให้เกิดความตระหนักได้คือ จากประสบการณ์ใน
การทำงานว่า ถึงอย่างไรการศึกษาก็เป็นเพียงผลผลิตของระบบสังคม ระบบการเมือง ตลอดจน
รูปแบบของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใดๆ ก็ตามจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง
ระบบสังคมประกอบกันไปด้วย¹ การที่จะให้สถาบันการศึกษานำสถาบันอื่นๆ ในสังคม จึงน่าจะ
เป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีมากกว่าในเชิงปฏิบัติ

ในด้านที่อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มนำ
ไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีนั้น น่าจะ
เป็นเพราะว่าแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง การจัดหลักสูตรแบบแกน
(Core Curriculum) การจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่น ตลอดจนวิธีจัดการเรียนการสอนแบบ
อภิปรายนั้นเป็นแนวคิดในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ทั้งลัทธิปฏิรูปนิยมและลัทธิอัตถิภาวนิยมมี
ร่วมกันอยู่ ดังนั้นผู้ที่มีความคิดโน้มนำไปทางลัทธิปฏิรูปนิยมสูง ก็น่าจะมีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิอัตถิภาว-
นิยมสูงด้วย นอกจากนี้อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่าย่อมถูกฝึกให้ยอมจำนนต่อ
ระบบของสังคมหรือยอมรับในระบบของสังคมน้อยกว่าอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก
กว่า 10 ปี จึงมีแนวคิดในเชิงปัจเจกชนนิยมที่ยึดเอกลักษณ์บุคคล และถือว่าเสรีภาพเป็นสาระสำคัญของ
มนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่า

ข. นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานและมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย
กว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่า
นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป การที่นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน
และนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มนำไปทางลัทธิทั้งสาม ซึ่งถือ
ว่าเป็นแนวคิดใหม่ทางการศึกษาและเป็นแนวคิดแบบเสรีนิยม ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อ
ความพอใจและความสนใจของผู้เรียน (Child Centered) มากกว่านักศึกษาที่มีประสบการณ์ใน
การทำงานมากกว่านั้น น่าจะเป็นผลมาจากที่นักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้รับการศึกษารอบรรมและ

¹ นีโคลัส เบนเนต, การศึกษาในประเทศไทยโดยพัฒนา แปลโดยอรพรรณ พงษ์วาท,
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 256.

ทำงานมากับระบบการศึกษาแนวใหม่ คือ แนวปฏิรูปการศึกษาที่มีแนวโน้มไปในลัทธิเสรีนิยมดังได้อภิปรายมาแล้ว ในขณะที่นักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานสูงกว่าได้รับการศึกษาอบรมและทำงานมากับระบบการศึกษาแบบเก่าซึ่งมีแนวโน้มไปทางอนุรักษนิยม เพราะถึงแม้ว่าแนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยมจะเริ่มใช้ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 แล้วก็ตาม แต่ระบบบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนก็ยังเป็นแนวอนุรักษนิยม ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ อรุณศรี อนันตรศิริชัย¹ ที่ได้วิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนในโรงเรียน 4 ประเภท คือ โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลงานวิจัยสรุปได้ว่า ครูมีบทบาทเป็นผู้คุมมากกว่านักเรียน นักเรียนพูดแสดงความคิดเห็นน้อยมาก การเรียนการสอนมีลักษณะบรรยายหรือการอภิปราย เมื่อต้องการเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยอมรับ ครูจะใช้การวิพากษ์วิจารณ์หรือใช้อำนาจตัดสินมากกว่าที่จะชมเชย หรือสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นต้น

นอกจากนี้คนที่ในช่วงเวลาในการทำงานน้อยกว่าหรือคนที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานเลยย่อมมีอุดมคติสูงกว่าคนที่ในช่วงเวลาในการทำงานสูงกว่า เนื่องจากชีวิตที่อยู่ในสถานศึกษาจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รับรู้ต่อสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่ ตลอดจนรอบรู้ถึงจุดบกพร่องของระบบต่างๆ เช่น ระบบการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ เป็นต้น มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องเหล่านี้เพื่อให้ได้มาซึ่งระบบที่ถูกต้องตามอุดมคติสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังจากประสบการณ์ในสถานศึกษานั้นๆ และจากประสบการณ์ที่ตนได้รับจากสภาพแวดล้อม ทำให้มีอุดมคติและจิตสำนึกที่มุ่งมั่นที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นจึงพบว่าคนที่ยังไม่มประสบการณ์ในการทำงานหรือคนที่มประสบการณ์ในการทำงานน้อย ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนรุ่นใหม่จะเป็นคนที่เต็มไปด้วยอุดมคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็อาจจะพบกับความถดถอยในอุดมคติในคนเหล่านี้ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่นำเอา

¹ อรุณศรี อนันตรศิริชัย, "การวิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษาตอนต้น," รายงานการวิจัย กรมวิชาการ (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2518), หน้าทศกัณยธ.

ระบบครอบครัวยุคใหม่จึงทำให้เกิดลักษณะที่ต้องมีลำดับสถานะในสังคม(Hierarchical Structure) หรือลักษณะ "การเคารพอาวุโสแบบยอมรับอำนาจ (Hierarchialism)" ¹ ทัศนคติก็ยิ่งมีความสนิทสนมกันมากเท่าใดความเกรงใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้สังคมไทยยังมีโครงสร้างสำคัญที่ตั้งอยู่บนลักษณะที่ เรียกว่าอิสระตามสบาย (Individualism) จึงเป็นสังคมที่มีพลังเฉื่อยชอบแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าที่จะแก้ปัญหาในระยะยาว คนที่มีอุดมการณ์และมองเหตุการณ์ล่วงหน้าในระยะยาวก็จะถูกมองว่าเป็นตัวปัญหา ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าคนรุ่นใหม่หรือคนที่ออกไปทำงานใหม่ ๆ จะเต็มไปด้วยอุดมการณ์ของเสรีภาพและการปฏิรูป แต่เมื่อทำงานนานเข้าในไม่ช้าก็จะถูกกลืนโดยคนรุ่นเก่า จากเหตุผลดังกล่าวน่าจะจะเป็นเหตุที่ทำให้พบว่า นักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานและนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพิชิตการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัตถิภาวนิยมสูงกว่านักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป

ก. ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไปมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิรัตนตรนิยมสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี ลัทธิรัตนตรนิยมมีความเชื่อในเรื่องความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง มีแนวคิดความมนุษย์ทุกคนไม่ว่าในอดีตหรือในปัจจุบันต่างก็มีธรรมชาติที่เหมือนกัน ดังนั้นหลักสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาก็ควรจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงด้วย จากผลการวิจัยจึงแสดงว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากมีแนวโน้มที่จะไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษามากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย และน่าจะเป็นผลให้ครูในกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากไม่ยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ² ที่พบว่า ครูที่รับราชการมานานเป็นอุปสรรคมากที่สุดในการนำนวัตกรรมมาใช้ ถัดมาก็คือครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ การที่ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไปมีแนวคิดโน้มไปทาง

¹ ลิขิต ธีรเวคิน, "การเมืองกับประชาธิปไตย," รัฐศาสตร์สาร 3 (มีนาคม-เมษายน 2516) : 12.

² เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, "ปัญหาของครูนวัตกรรมทางการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดต่ออาชีพครูกับแบบของพฤติกรรม," หน้า 5 - 11.

ลัทธิรัตนตรนิยมสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าอยู่ภายใต้ระบบการบริหารภายในโรงเรียนที่มีลักษณะเป็นระบบราชการนานกว่าระบบดังกล่าว เน้นการปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามระเบียบข้อบังคับมากกว่าที่จะส่งเสริมใช้ความคิดริเริ่มเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานจึงมีลักษณะคงที่เหมือนการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน นอกจากนี้ระบบดังกล่าวยังเป็นระบบที่ส่งเสริมให้บุคคลที่อยู่ภายใต้ระบบมีพฤติกรรมใหม่ เอียงที่จะเป็นคนชอบวางอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะบทบาทของครูในลัทธิรัตนตรนิยมที่ถือว่าครูเป็นศูนย์กลาง และเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ครูจะต้องเป็นแบบอย่างทั้งในด้านความประพฤติและวิชาการ ผู้เรียนมีหน้าที่รับสิ่งที่ครูสอนอย่างโตแยงมิได้และสอดคล้องกับคตินิยมทางการศึกษาของไทยที่สืบเนื่องมาจากโบราณที่ถือว่าครูเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นปูชนียบุคคลที่ผู้เรียนจะละเมิดมิได้จากเหตุผลดังกล่าวจึงน่าจะเป็นเหตุให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิรัตนตรนิยมสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย

4. สาขาวิชา การวิจัยพบว่าตัวแปรสาขาวิชาไม่มีผลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษา แต่มีผลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์และครูประจำการดังนี้คือ

ก. อาจารย์ อาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาต่างก็มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกัน คือ

1) อาจารย์ที่สอนในสาขาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมและอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทักษณาไคลังนี้คือ

ก) ลักษณะของวิชาในสาขาศาสตร์เป็นวิชาที่ไม่จัดอยู่ในประเภทวิชาเนื้อหา¹ แต่เป็นวิชาที่มุ่งปลูกฝังและพัฒนาความเป็นครู มุ่งสร้างทักษะในวิชาชีพครูให้แก่ผู้เรียน² ลักษณะของวิชาในสาขาศาสตร์จึงไม่เน้นเนื้อหา แต่มุ่งที่จะให้แนวคิดและวิธีการ จะเห็นได้จากลักษณะของวิชาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) วิชาพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) ซึ่งได้แก่วิชาประวัติศาสตร์ศึกษา ปรัชญาการศึกษา สังคมวิทยาการศึกษา และ

¹ วิจิตร ศรีसान, "บทบาทของวิชาการศึกษาในสังคมปัจจุบัน," ใน ปรัชญาการศึกษาของไทย, ไพฑูรย์ สินลารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 54.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

จิตวิทยาการศึกษา (2) วิชาหลักสูตรการสอน (Curriculum and Instruction) ซึ่งได้แก่
วิธีสอน การวัดผลประเมินผลการฝึกสอน (3) การบริการพิเศษ เช่น การบริหารการศึกษา
การแนะแนวและเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าใน 3 ส่วนจะมีวิชาที่มีลักษณะเป็น
วิชาเนื้อหาเพียงส่วนเดียว อีก 2 ส่วนจะมีลักษณะเป็นวิชาที่ใ้แนวคิด วิจัยวาท ด้วยเหตุผล
ดังกล่าวนี้จึงทำให้วิชาในสาขาศาสตร์มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดในลัทธิพัฒนาการนิยม และ
ลัทธิอัตถิภาวนิยมที่ต่างก็ไม่เน้นเนื้อหาวิชา แต่จะเน้นวิธีการย้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยให้ความ
สำคัญกับความรู้สึก ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

ข) อาจารย์ที่สอนในสาขาศาสตร์ ส่วนใหญ่จะมีวุฒิทางการศึกษา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีจะมีวุฒิทางการศึกษาทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะ
วิชาในสาขาศาสตร์ก็คือวิชาทางการศึกษา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอาจารย์ที่สอนในสาขาศาสตร์
จะมีอาจารย์ที่ผ่านระบบการฝึกหัดครูมาโดยตรงเป็นจำนวนมากกว่าอาจารย์ในคณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ และในเมื่อวงการฝึกหัดครูไทยมีแนวโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมตั้งไ้กอภิปรายมา
แล้ว ดังนั้นอาจารย์ที่สอนในสาขาศาสตร์จึงมีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมมากกว่า
อาจารย์ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ค) การรับแนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษา วิชาในสาขาศาสตร์เป็นวิชาที่
เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง ดังนั้นอาจารย์ที่สอนวิชาในสาขาศาสตร์จึงต้องศึกษาค้นคว้า
และติดตามความเคลื่อนไหวของแนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษาต่างๆ อยู่เสมอ เมื่อแนวคิดทาง
การศึกษาแบบก้าวหน้า (Radical) ได้เข้ามาแพร่หลายในสังคมไทย เช่น แนวคิดของการเลิกระบบ
โรงเรียนของ อีวาน อิลลิช¹ การศึกษาสำหรับผู้ ถูกกดขี่ของ เปาโลแฟร์² การศึกษาแบบเสรี

¹ Ivan Illich, Deschooling Society.

² Paulo Friere, Pedagogy of the Oppressed (New York : Herder & Herder, 1971).

ที่ ซัมเมอร์ ฮิล ของ เอ.เอส. นิล¹ เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้อาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาครุศาสตร์มีโอกาสนี้จะรับเอาแนวคิดใหม่ ๆ เหล่านี้ และมีอิทธิพลให้อาจารย์ในสาขาครุศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยมสูงกว่าอาจารย์ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) อาจารย์ที่สอนในสาขาวิทยาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมและนิตินิยมสูงกว่าอาจารย์ในสาขาครุศาสตร์ ทั้งนี้จะเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้ คือ

ก) ลักษณะของวิชาในสาขาวิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรการฝึกหัดครูจัดเป็นวิชาเฉพาะซึ่งมีลักษณะเป็นวิชาเนื้อหา² ซึ่งมีสูตร กฎเกณฑ์ และข้อเท็จจริงที่จะต้องจดจำ การเรียนการสอนในสาขานี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดในลัทธิสารัตถนิยม และนิตินิยมที่มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนและให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชา ในขณะที่วิชาในสาขาครุศาสตร์ เป็นวิชาที่ประยุกต์มาจากศาสตร์สาขาต่างๆ และมีลักษณะเป็นวิชาที่ไม่มุ่งเนื้อหาแต่มุ่งพัฒนาตัวผู้เรียนให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับวิชาชีพครู และเน้นการให้แนวคิดและวิธีการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้อาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมและลัทธินิตินิยมสูงกว่าอาจารย์ในสาขาครุศาสตร์

ข) อาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์มีประสบการณ์ในด้านปรัชญาการศึกษาอันน้อยกว่าอาจารย์ในคณะครุศาสตร์ เนื่องจากหลักสูตรสภาการฝึกหัดครูได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไว้โดยตรง เช่น ในรายวิชาศึกษา 111 (พื้นฐานการศึกษา) เป็นต้น นอกจากนี้เนื้อหาในทางปรัชญาการศึกษายังแทรกอยู่ในรายวิชาต่างๆ แทบทุกรายวิชา ในฐานะที่ปรัชญาการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของกิจกรรมทางการศึกษาทุกๆ อย่าง และทุกๆ ประเภท เมื่อภารกิจเป็นเช่นนี้จึงทำให้อาจารย์ที่สอนในสาขาครุศาสตร์ได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา โดยการศึกษาค้นคว้าและติดตามความเคลื่อนไหวของแนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษาอยู่เสมอ ในขณะที่อาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์ย่อมจะต้องมุ่งความสนใจในเนื้อหาที่อยู่ในขอบเขตของภารกิจด้านการสอนของตน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้อาจารย์ในสาขาวิทยาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิสารัตถนิยมและลัทธินิตินิยมสูงกว่าอาจารย์ในสาขาครุศาสตร์

¹ เอ.เอส. นิล, เรียนตามสบายที่ซัมเมอร์ฮิล แปลโดยเตือนตา สุวรรณจินดา และ สมบูรณ์ ตุกติศิลป์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2520)

² วิจิตร ศรีสอาน, "บทบาทของวิชาการศึกษาในสังคมปัจจุบัน," ใน ปรัชญาการศึกษาของไทย, ไพฑูรย์ สินลารัตน์, บรรณาธิการ, หน้า 55.

ข. ครูประจำการที่เรียนวิชาเอกในสาขาวิชาต่างก็มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกัน โดยครูที่เรียนวิชาเอกในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวคิดโน้มนำทางลัทธิสารัตถนิยมและนिरันตรนิยมสูงกว่าครูประจำการที่เรียนวิชาเอกในสาขาครุศาสตร์ ที่เป็นเช่นนี้พิจารณาได้ดังนี้คือ

1) อิทธิพลของลักษณะวิชา วิชาในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในหลักสูตรการฝึกหัดครู เช่น วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา, วิชาภาษาอังกฤษ มีลักษณะเป็นวิชาเนื้อหา¹ จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้และให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชามากกว่าวิชาในสาขาครุศาสตร์¹ ซึ่งมีลักษณะ เป็นวิชาที่มุ่งกระบวนการและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของบุคลากรในวิชาชีพครู เช่น วิชาบริหารการศึกษา ประถมศึกษา แผนกการศึกษา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ครูประจำการที่เรียนวิชาในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวคิดโน้มนำทางลัทธิสารัตถนิยมและนिरันตรนิยมสูงกว่าครูประจำการที่เรียนวิชาเอกในสาขาครุศาสตร์

2) หลักสูตรในสาขาครุศาสตร์มีรายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาทั้งโดยตรงและทั้งที่แทรกอยู่ในรายวิชาต่างๆ ในฐานที่ปรัชญาการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินการศึกษา นอกจากนั้นหลักสูตรในรายวิชาต่างๆ ที่เรียนในวิชาเอกสาขาครุศาสตร์นั้นยังมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้เนื้อหาและวิธีการทางการศึกษาตามแนวคิดแบบเสรี (Liberal) ซึ่งได้แก่ ลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยม จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ครูประจำการที่เรียนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีประสบการณ์ทางการศึกษาในค่านิยมปรัชญาการศึกษา น้อยกว่าครูประจำการที่เรียนในสาขาครุศาสตร์ ความแตกต่างดังกล่าวนี้มีผลทำให้ครูประจำการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวคิดโน้มนำทางลัทธิสารัตถนิยมและนिरันตรนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดในเชิงอนุรักษนิยมสูงกว่าครูประจำการในสาขาครุศาสตร์ซึ่งมีประสบการณ์ทางการศึกษาในค่านิยมปรัชญาการศึกษามากกว่า

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 55.

3) อิทธิพลจากผู้สอน การวิจัยครั้งนี้พบว่าอาจารย์ในสาขาศาสตร์มีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมและอรรถิถาพนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดแบบเสรี (Liberal) สูงกว่าอาจารย์ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

4) ครูประจำการมีลักษณะแนวคิดพื้นฐานในเชิงอนุรักษนิยม (Conservative) อยู่แล้ว เห็นได้จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าครูประจำการมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิสารัตถนิยมสูงกว่าอาจารย์ เมื่อเข้ามารับการอบรมในฐานะผู้เรียนในวิทยาลัยครูและขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้สอนในโรงเรียนในสาขาของวิชาซึ่งมีลักษณะเป็นวิชาเนื้อหาดังกล่าว จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครูประจำการที่เรียนในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิสารัตถนิยมและนิรันตรนิยมสูงกว่าครูประจำการที่เรียนในสาขาศาสตร์

ค. นักศึกษา นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาต่างกัพบว่ามีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกลัทธิ ที่เป็นเช่นนั้นจะเนื่องมาจากนักศึกษามีบทบาทเป็นผู้เรียนเป็นผู้ถูกกำหนด ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารทางเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ ดังกล่าว จึงยังไม่ได้รับอิทธิพลหรือมีความเข้าใจในลักษณะของแต่ละสาขาวิชาอย่างเด่นชัด อีกประการหนึ่งแม้ว่านักศึกษาจะเรียนวิชาเอกในสาขาวิชาใดก็ตาม นักศึกษาจะต้องเรียนวิชาในสาขาอื่นรวมไปด้วยในลักษณะที่เป็นวิชาโท วิชาพื้นฐานทั่วไป หรือวิชาเลือก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุให้ไม่พบความแตกต่างในแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาต่างกัน

ข้อสังเกตที่ได้จากผลการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้พบว่าอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการส่วนใหญ่มีแนวคิดทางการศึกษาในเชิงเสรีนิยม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของชาติที่มีพื้นฐานในแนวปรัชญาเสรีนิยมอยู่แล้ว ความสอดคล้องนี้จะทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ แต่ที่พบว่ายังมีปัญหาโดยเฉพาะพฤติกรรมการสอนของครูส่วนใหญ่ยังไม่เป็นไปตามแผนการศึกษาชาติ และไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาโดยที่ส่วนใหญ่ครูยังสอนแบบเดิม นั้นจะได้อภิปรายปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เช่น โครงสร้างของระบบบริหารยังไม่เอื้อต่อการศึกษาแบบเสรีนิยมที่ต้องการการบริหารแบบกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษาของไทยยึดแนวของการบริหารราชการแผ่นดินเป็นหลักจึงยังเป็นแบบรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และถึงแม้ว่าจะมี

การเปลี่ยนแปลงระบบบริหารในระดับประถมศึกษาแต่ก็เพียงช่วยให้เกิด เอกภาพในระบบบริหารมากขึ้น ยังไม่นับว่าเป็นการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง เนื่องจากอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการที่สำคัญก็ยังขึ้นอยู่กับส่วนกลางและยังต้องอาศัยงบประมาณจากส่วนกลาง ในด้านตัวผู้สอนเองการที่ครูจะสอนแบบใดนั้นนอกจากแนวคิดทางการศึกษาของครูแล้ว ยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะในการใช้วิธีสอนแบบต่างๆ ความรู้ในการผลิต และเทคนิคในการใช้อุปกรณ์การสอน การขาดปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ครูไม่อาจเปลี่ยนบทบาทจากเดิมได้

2. อาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมในระดับสูงกว่าลัทธิปฏิรูปนิยมเป็นลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการศึกษา ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน คือฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ว่าจะใช้การศึกษาเป็นพื้นฐานและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้สังคมไทยยังมีลักษณะและสภาพของสังคมเป็นสังคม เกษตรกรรมมากกว่าอุตสาหกรรม สังคมส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบทและสังคมที่ยากจน การศึกษาจึงควร เน้นการผลิตคนที่มีอุดมคติที่จะช่วยพัฒนาสังคมชนบทและสังคมที่ยากจน ซึ่งสถาบันการศึกษาฝึกหัดครูแห่งเอเชียก็ได้เสนอรายงานไว้ว่า ในสังคมปัจจุบันครูควรมีบทบาทที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agent of Change) ปรับปรุงและช่วยแก้ปัญหาในชุมชน กล่าวคือครูจะต้องทำงานได้ 2 ทาง คือ เป็นครูที่ดีในหมู่เด็ก และเป็นผู้นำที่ดีของชาวชนบท นอกจากนี้ในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 จะเห็นได้ว่าหลักสูตรและโครงการศึกษาในแต่ละระดับต่างมุ่งสู่ชนบท ดังนั้นแนวปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยมจึงน่าจะมีประโยชน์และเหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

3 หลักสูตรฝึกหัดครูควรจะต้องเน้นปรัชญาการศึกษาให้มากขึ้น เพราะถึงแม้ว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของกลุ่มประชากรที่พบจากการวิจัยนี้จะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่มีความชัดเจนในระหว่างแนวคิดเชิงเสรีนิยมและอนุรักษนิยม ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มประชากรมีแนวคิดในลัทธิที่เป็นเสรีนิยม และที่เป็นอนุรักษนิยมแยกกันเป็นคนละระดับโดยไม่มีควมสับสนในแนวคิด แต่อย่างไรก็ตามในขณะที่มีแนวคิดในเชิงเสรีนิยมอยู่ในระดับสูงก็มีแนวคิดในเชิงอนุรักษนิยมอยู่ในระดับปานกลางแทนที่จะอยู่ในระดับต่ำจึงนับว่าไม่แตกต่างกันมากนัก แสดงว่าขณะที่มีแนวคิดด้านหนึ่งโน้มไปทางเสรีนิยมซึ่งเป็นลักษณะที่ก้าวหน้าสอดคล้องกับความต้องการของสังคม แต่อีกด้าน

หนึ่งก็ยังไม่ถึงแนวอนุรักษ์นิยมซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาแบบเก่าอยู่ ถึงแม้ว่าลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าไปสู่ระบบใหม่เช่นสังคมไทย ซึ่งคนในสังคมย่อมมีความคิดความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมหลายอย่างปะปนกัน (Poly - normative Society) แต่การที่จะส่งเสริมให้บทบาททางการศึกษาของครู เปลี่ยนแปลงไปทางที่พึงประสงค์ได้นั้น จำเป็นต้องลดความเชื่อในทางอนุรักษ์นิยมลง เน้นแนวทางที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปการศึกษาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ หลักสูตรการสอนวิชาปรัชญานั้นจะต้องไม่ใช้การสอนที่มุ่งในด้านเนื้อหา-ความรู้ทางด้านปรัชญาการศึกษา แต่ต้องเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของนักปฏิรูปสังคมให้เกิดขึ้นในตัวครูให้ได้

ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับการนำไปใช้

1. ด้านวิชาการ ควรจะได้นำผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาทั้งสามกลุ่มในกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ คือ อาจารย์ ครูประจำการ และนักศึกษา ซึ่งกำลังจะออกไปสู่อาชีพครู ไปใช้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้และมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลในประเทศของตนต่อไป
2. ในด้านการวางแผนการศึกษา ควรจะได้นำผลงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมหรือ เปลี่ยนแปลงแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เพื่อให้มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 และนโยบายการฝึกหัดครู ตลอดจนนำข้อมูลไปเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา
3. ในด้านการบริหารการศึกษา ผู้บริหารควรจะได้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยนี้เพื่อช่วยให้ทราบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการนิเทศการศึกษา เพราะช่วยให้รู้ทิศทางในการที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์
4. ในด้านการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรการฝึกหัดครูควร จะเน้นในเรื่องปรัชญาการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่ชัดเจน และเป็นไปในแนวที่พึงประสงค์ก่อนที่จะออกไปสู่อาชีพครู โดยการเรียนการสอนจะต้องเน้นในด้านบุคลิกภาพ และความสามารถ

ในการคิดเชิงปรัชญา ไม่ใช่มุ่งในด้านเนื้อหาความรู้เท่านั้น

5. วิทยาลัยครูในกลุ่มภาคเหนือควร เน้นให้บุคลากรทางการศึกษาทั้งสามกลุ่มมีแนวคิด เปลี่ยนจากลัทธิพัฒนาการนิยมที่มุ่งพัฒนา เอกัตบุคคล ไปสู่ลัทธิปฏิรูปนิยมที่มุ่งพัฒนาสังคมให้อยู่ในระดับ สูงกว่าที่เป็นอยู่

6. ในด้านการจัดการ เรียนการสอน ควรจะได้คำนึงถึงข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างและ ความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคลากรทั้งสองกลุ่ม คือ ผู้เรียน และ ผู้สอน ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา

7. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีแนว คิดใหม่ไปทางอนุรักษนิยม คือ ลัทธิรัตนตรนิยมสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ดังนั้นในการอบรมถ่ายทอดแนวคิดหรือวิธีการใหม่มา ทางการศึกษาจึงควรพิจารณากลุ่มอายุนี้ก่อน กลุ่มอายุอื่น

8 ควรจะได้มีการพิจารณาใช้แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการ พิจารณาคัด เลือบบุคคลเข้าสู่วิชาชีพครู

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อ

1. ควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์ นักศึกษา และครู ประจำการ ในกลุ่มวิทยาลัยครูกลุ่มอื่นๆ เพื่อศึกษาดูว่าอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการใน กลุ่มวิทยาลัยครูอื่นๆ มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาเป็นไปในลักษณะใด

2. ควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาในระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งในระบบ การศึกษาและนอกระบบการศึกษา เช่น ระหว่างกลุ่มสถาบัน กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา ทั้งนี้เพื่อ ศึกษาว่าคนไทยโดยทั่วไปมีแนวคิดทางการศึกษาอย่างไร

3. ควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาในระหว่างผู้ที่ทำงานทางการศึกษา ร่วมกัน เช่น เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครู

4. ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาที่เริ่ม เข้ามาสู่หลักสูตรฝึกหัดครู และภายหลังเมื่อจบหลักสูตรฝึกหัดครูแล้ว เพื่อศึกษาว่าหลักสูตร การฝึกหัดครูนี้ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของผู้เรียนหรือไม่และเพียงใด

5. ควรจะได้มีการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมาจาก ค่านิยม ความเชื่อและแนวคิดจากสังคมไทย นอกเหนือไปจากที่ใช้แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาจาก ต่างประเทศมาเป็นกรอบในการศึกษาดังที่กล่าวกันอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย